

1901-2001

NEL VAN LOON

‘Portret van ons Moeder’

door Piet Joosten

Verschenen bij de herdenking van de
100^e geboortedag van Nel van Loon
op 30 november 2001

VOORWOORD

Beste familieleden en andere belangstellenden.
Voor u ligt een 3^e boekwerkje dat ik in de loop van de voorbije jaren mocht samenstellen over onze familie, de familie Joosten-van Loon, het gezin van Dorus en Nel.

Hoewel 1986 al weer vele jaren achter ons ligt en er al weer vele zaken zijn gepasseerd, blijve gebeurtenissen maar ook intens droeve wil ik dat jaar bij u nog even in herinnering roepen. In dat jaar immers kwam onze grote familie in april bijeen om een gezellige reunie te houden waarop we elkaar, broer, zus, neef en nicht en alle partners die daarbij hoorden ontmoetten en een gezellige avond doorbrachten in zaal Internos. Bij die gelegenheid en ter herdenking dat onze familie op dat moment 60 jaar bestond was ik in de gelegenheid mijn eerste boekwerk "60 jaar Familie Joosten-van Loon" aan u te presenteren. Ik ben nog steeds een beetje trots dat het me gelukt is om onze familie uitgebreid in beeld te brengen, zowel in geschrift als op foto's. Ik hoop daarbij ook dat dit boekje nog steeds bij velen van u in de boekenkast staat om voor en na nog 'ns open te slaan en wat zaken uit de herinnering op te roepen.

Dit "succes" deed mij inspireren om in 1998, het jaar waarin wij als familie herdachten dat onze stamvader, Dorus Joosten, 100 jaar geleden werd geboren opnieuw een boekwerkje samen te stellen dat vooral ging over zijn leven. De middelen daartoe waren ten opzichte van 1986 toen het nog met de typemachine en kopieermachine moest gebeuren drastisch verbeterd. Nu een mooie opmaak met de computer, gescande foto's en fraai printwerk.

Ik was me daarbij er van bewust dat ik drie jaar later, in 2001, niet achter kon blijven als we eenzelfde herdenking voor 'ons Moeder' zouden gaan vieren, want het stond bij mij bij voorbaat vast dat we dan ook op een bijzondere manier bij het leven van deze vrouw zouden stilstaan. Daarbij past het dan ook dat haar leven voor en temidden van haar dierbaren in woord en beeld zou worden verzameld zodat ook zij een bijzondere plek, naast de plek in ons hart, in ieders boekenkast zou krijgen zodat wij, maar ook onze nazaten bij gelegenheid konden naslaan wat voor mens Nelleke van Loon is geweest.

Ik heb dit boekwerkje met heel veel plezier

samengesteld omdat ik al denkende, lezende en schrijvende steeds met m'n gedachten bij haar was, gedachten die steeds teruggingen naar een geweldig fijne vrouw en moeder die alles, werkelijk alles over had voor haar man, haar kinderen en schoonkinderen maar ook voor de (achter)kleinkinderen die in zo grote getale onze familie deden groeien.

Een vrouw, eenvoudig van aard, die dag en nacht in de weer was om te zorgen dat het haar man en haar gezin goed ging, goed voor zo ver dat in die tijd en in de gegeven omstandigheden mogelijk was. Niets was haar te zwaar, niets was haar te moeilijk; zij ging altijd voorop in de strijd van het dagelijkse bestaan, in de strijd van overleven en vooruitkomen. Dat had ze al heel vroeg geleerd en is dat steeds blijven doen, een voorbeeld voor ons allen.

Wij, haar kinderen, mogen dan ook heel trots op haar zijn. Trots dat zij onze moeder was die ons baarde maar ook opvoedde en samen met Vader naar een volwassen bestaan leidde.

Met dit gevoel voor ogen heb ik op de achterliggende pagina's gepoogd een zo getrouw mogelijk beeld van haar te geven, zoals ze was, zoals ze leefde.

Ik putte daarbij opnieuw voor een belangrijk stuk uit de 'familiekroniek' uit 1986, aangevuld met wat andere nog niet beschreven zaken. Daarnaast nodigde ik mijn broer en zussen uit om in hun eigen woorden een gedachte aan 'Ons Moeder' op papier te zetten zodat ik dat hierin kon opnemen. Voorzover men daarin is geslaagd vindt U dit in opgesplitste alinea's cursief terug. Op de avond van de herdenking van haar 100^e geboortedag spreek ik de hoop uit dat dit boekwerkje opnieuw een bijdrage mag leveren aan de goede herinneringen aan een geweldige, fijne en zorgzame vrouw die onze moeder was en tevens ook dat dit mag bijdragen aan het instandhouden van een fijne familieband die zij altijd zo nastreefde.

Helmond, 30 november 2001
Piet Joosten

I

HOE HET BEGON.....

Bij iedere mens die nog leeft of geleefd heeft is altijd het moment aan te wijzen waarop deze mens is gestart, het moment van geboorte, het moment waarop hij of zij ter wereld kwam, nog ongewis over wat er in het verschiet ligt. Dat moment lag voor Nel van Loon, dat werd immers haar naam bij de geboorte op 30 november 1901, kort aan het begin van de 20^e eeuw. Op dat moment liep haar toekomstige man, Dorus Joosten al zo'n 3½ jaar rond in het Liesselse, hun beider geboortedorp.

•Liessel aan het begin van de 20^e eeuw

Samen zouden zijn in 1926 een start maken om een gezin te stichten dat later zou uitgroeien tot een familie van (eind 2001 geteld) 184 bloed- en aanverwanten.

In dit hoofdstuk wordt gepoogd om de tijd en omstandigheden waarin Nel geboren werd en opgroeide enigszins in beeld te brengen.

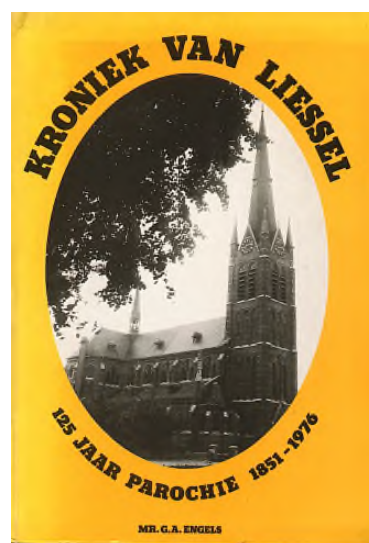
U dient zich daarbij te realiseren dat de "kroongetuige" van deze geschiedenisperiode, ons moeder zelf, hierin geen direct aandeel meer kon hebben. Veel is dan ook uit de 'overlevering en herinnering' opgedist.

Ons moeder en haar afkomst:

De familie van Loon, Liessels' grootste familie.

Wie in de gelegenheid was om de "Kroniek van Liessel", uitgegeven in 1976 bij gelegenheid van het 125 jarig parochiefeest (dank zij een gulle geste van ons Moeder kwamen alle kinderen in het bezit van een exemplaar) weet dat de familie van Loon al eeuwenlang een bijzondere stempel op de Liesselse gemeenschap heeft gedrukt. Zo

kon men constateren dat, na enig onderzoek door de samensteller van deze kroniek, Mr. G.Engels, de van Loons en hun afstammelingen uiteindelijk ongeveer de helft van de bevolking omvatten, reden waarom ze een ereplaats kregen in dit boek, waarin hun afkomst en relaties werden weergegeven. Deze gegevens zijn achterin dit boekje als bijlage in een stamboomoverzicht opgenomen, bijgewerkt tot en met de jongste generatie van de betreffende gezinstak.

• bron van onze stamboom

Ofschoon de naam van Loon enige relatie doet veronderstellen met het in Liessel voorkomende buurtschap "het Loon" is dit voor mij niet met zekerheid vast te stellen. Feit is wel dat de naam "van Loon" in lang verstreken tijden ook elders in Brabant voorkwam en gezien de relaties niet bij de eersten de besten.

Zo blijkt uit een plaquette in de Grote Kerk van Breda dat een van de Heren van Breda uit de 14e t/m de 16e eeuw, ene Jan IV van Nassau was gehuwd met Maria van Loon Heinsberg (1502)

Een van de nazaten van dit paar blijkt zelfs Willem van Oranje (1584) . Wie weet, vloeit er misschien nog wel enig blauw bloed door ons' aderen. Ook in de Bossche St.Jan kan men op een van de in de basiliek voorkomende graftombes de naam "van Loon" tegenkomen. Zowaar, toch geen begraafplaats voor de eerste de beste, nietwaar?

DE FAMILIE VAN LOON - NOOYEN/EYKEMANS /NOOYEN

Naam Data geboorte/overlijden	(roepnaam) leeft.	huw.datum aantal kinderen	gehuwd met data geboorte / overlijden	leeft.
LEONARDUS VAN LOON (NARIS)		05-02-1879 (1^e huw.)	ANNA M. NOOYEN	(ANNA)
17-12-1844 / 22-10-1923	(78)	7	18-11-1845 / 04-11-1893	(47)
1. Leonardus (Naris)		27-02-1905	Petronnela Eykemans	(Nel)
30-12-1879 / 21-09-1972	(92)	7	15-04-1877 / 13-12-1949	(72)
2. Maria (Meeij)		10-02-1914	Wihelmus Strijbosch	(Willem)
27-03-1881 / 18-08-1947	(66)	5	28-10-1880 / 09-03-1968	(87)
3. Henricus (Driek)		20-01-1913	Wihelmina van Doorne	(Mina)
18-10-1882 / 24-08-1972	(89)	-	12-01-1884 / 06-08-1962	(78)
4. Hubertus (Bert)		a. 07-04-1913	Petronella Brunas	(Nel)
25-02-1884 / 13-11-1954	(70)	5	26-09-1882 / 26-01-1920	(37)
		b. 20-05-1920	Johanna M.Eijsbouts	(Anna)
		-	10-01-1881 / 09-02-1961	(80)
5. Henrica (Drien)		21-01-1913	Johannes M.Joosten	(Hannes)
12-06-1885 / 10-03-1950	(64)	-	05-02-1886 / 27-07-1959	(73)
6. Martinus (Tinus)		03-07-1916	Anna M.Hoeben	(Anna)
02-11-1886 / 09-06-1954	(67)	6	20-01-1891 / 17-01-1969	(77)
7. Wihelmina (Miena)		22-04-1912	Leonardus Janssen	(Naris)
22-02-1888 / 19-02-1973	(84)	12	30-05-1884 / 21-06-1939	(55)
2e huwelijk met		20-09-1894	JOHANNA EYKEMANS	(ANNA)
		8	25-08-1867 / 07-10-1912	(45)
8. Anna Maria (Anna)		20-04-1920	Cornelis Janssen	(Nelis)
23-06-1895 / 24-08-1968	(73)	8	14-07-1892 / 19-02-1963	(70)
9. Gijsberta (Berta)		15-01-1925	Wilhelmus Joosten	(Helmus)
03-10-1896 / 01-03-1980	(83)	11	21-12-1894 / 30-07-1984	(89)
10. Antonia (Tona)		30-06-1920	Henricus van Doorne	(Harrie)
21-06-1898 / 15-11-1948	(50)	10	08-10-1885 / 22-06-1966	(80)
11. Maria Catharina (Trieneke)				
22-03-1900 / 10-03-1912	(11)			
12. Petronella (Nel)		26-04-1926	Theodorus Joosten	(Dorus)
30-11-1901 / 24-03-1985	(84)	11	11-07-1898 / 07-10-1973	(75)
13. Joannes (Jan)				
12-03-1903 / 05-04-1903	(-)			
14. Joanna (Janske)				
28-02-1904 / 21-09-1992	(88)			
15. Joannes (Jan)		08-11-1932	Martina Hoeben	(Tina)
04-04-1907 / 29-11-1991	(84)	5	24-10-1904 / 7-10-1991	(86)
3e huwelijk met		11-02-1915	FRANCISCA NOOYEN (CISCA)	
Ontbonden door overlijden op		22-10-1923		

Na deze inleiding over de van Loons in het algemeen en een blik in het familieoverzicht wordt het nu tijd om het gezin waaruit ons Moeder, hierna als Nel aangeduid, voortkwam, in 't bijzonder voor het voetlicht te halen.

Allereerst de personalia, verkregen uit de eerder genoemde "Kroniek van Liessel". Deze personalia vindt u terug op de vorige pagina. Bij het aanschouwen van deze lange lijst valt het op dat Nariske van Loon een actief baaske moet zijn geweest, immers hij gaf aan 15 kinderen zijn naam mee. Nou kwamen rond de eeuwwisseling, maar ook nog decennia daarna, dergelijke grote gezinnen veelvuldig voor. Van enige geboortebeporing was geen sprake, men had er ook niet de middelen toe.

Zoals uit het overzicht blijkt trouwt vader van Loon in 1879 te Vlierden met Anna Nooyen.

Nadat ze eerst nog even in Vlierden op de "Hoeve" hebben gewoond en waar hun eerste zoon (Naris) is geboren, verhuizen ze al spoedig naar het boerderijtje in de huidige Hoofdstraat, een bouwselke wat er in 1986 nog stond maar inmiddels is verdwenen.

• Het boerderijke aan de Hoofdstraat te Liessel

Op dit boerderijtje begon vader van Loon in 1881 een bescheiden bedrijfje, met van alles en nog wat, te weinig om royaal van te leven veel om van dood te gaan.

Van het overige uit het eerste gezin waaruit 7 kinderen (de voorkinderen, zoals ze later wel eens werden genoemd) is weinig bekend. Evenmin de oorzaak van het sterven van Moeder van Loon in 1893, op 47 jarige leeftijd en na een huwelijk van 14 jaren. U kunt zich voorstellen

welk een drama zich op zo'n moment voltrekt.

Toch laat vader van Loon zich niet uit het veld slaan. Nauwelijks een jaar later (1894) trouwt hij opnieuw, ditmaal met Johanna Eykemans, de toekomstige moeder van Nel.

Uit het 2^e huwelijk worden nog eens 8 kinderen geboren, waarvan Nel het 5e kind was.

Waren in het eerste huwelijk de jongens in de meerderheid, in het tweede huwelijk was het net andersom, 6 meisjes en 2 jongens. Helaas moesten vader en moeder van Loon hiervan 2 kinderen afgeven, enwel Trieneke op een leeftijd van 11 jaar een voorts een zoontje, Joannes, een baby van drie weken.

Gaf het vroeger in veel gezinnen waar kinderen uit meerdere huwelijken bijeen waren nog al 'ns problemen, in het gezin van Loon was dat beslist niet het geval. De verhoudingen tussen de kinderen en hun ouders waren zeer goed. De eerder genoemde betiteling "voorkinderen", of halfbroers en -zusters was uit den boze, vooral Driekoom wou hiervan niets weten. Voor hem waren het allemaal broers en zusters.

• De vijf broers van Nel: v.l.n.r. Jan, Tinus. Bert, Driek en Naris

De bindende factor in dit verband is zonder twijfel moeder van Loon geweest. Zij wist thuis een dusdanige sfeer en omstandigheden te scheppen dat elk kind zich thuis voelde. Op de eerste plaats deed ze dit uit liefde voor haar man en de kinderen, maar er was ook nog een enigszins praktische reden, zoals ze ook rond vooruit kwam, dat de oudste kinderen door hun werken, thuis of elders, de kost moesten verdienen voor de jongeren.

Alles wijst er op dat deze vrouw een middelpunt van haar gezin is geweest. Maar, zoals zo vaak in de geschiedenis, mocht dat niet lang duren, maar

daar over later meer.

Hoe was de situatie bij Nel thuis? Zoals eerder gezegd, hadden de van Loons ook een boerderijke met wat koeien, varkens en kippen. Nou is dat voor die tijd (einde 19e eeuw) niet zo bijzonder omdat de meeste gezinnen zich op die manier in hun dagelijkse levensbehoeften moesten voorzien.

De industrialisatie moest immers, zeker in onze streek, nog op gang komen. Ongetwijfeld zal vader van Loon, samen met zijn eerste vrouw, dag in dag uit hebben moeten ploeteren om het hoofd boven water te houden en de vele mondjes enigszins te kunnen vullen. Maar, naarmate de kinderen opgroeien kunnen deze ook een helpende hand gaan toesteken en wordt het wat minder zwaar.

In een dergelijke situatie kwam Nel in 1901 ter wereld. Vader van Loon had inmiddels zijn eerste vrouw verloren maar was weer hertrouwd.

• Een aantal (schoon) zussen van Nel: v.l.n.r. Jans, Miena, Tiena, Bertha, Miena, Anna en Nel

Op dat moment waren er in het gezin van 11 kinderen 4 zonen in de leeftijd van 14 tot 22 jaar. Het bedrijf was inmiddels wat uitgegroeid. Men had o.m. 3 paarden die voor allerlei doelen werden ingezet. Zo werd een dorsmachine door twee paarden aangedreven die in een ronde moesten lopen. De paarden werden dan door de kleintjes, ondermeer Nel en Jans geleid.

Driekoom was ook als voerman actief. Hij voer enkele malen per week met vrachten naar Deurne en Helmond, waar hij ook weer retourvrachten probeerde te bemachtigen, om zo zijn tocht zo rendabel mogelijk te maken. Blijkbaar waren ze bij de van Loons in die tijd zeker wel slagvaardig. Met de nieuwe dingen in

de bedrijfsvoering liepen ze vaak voorop, daarop gevolgd door bedrijven uit de buurt.

Zoals eerder gezegd was de familieband enorm hecht. Naast het harde werken was er toch ook tijd voor plezier. Verscheidene broers speelden op de monika, waarbij van tijd tot tijd door allen werd meegezongen.

Maar... ook deze fijne familieband mocht niet lang duren. In 1912, Nel was inmiddels 11 jaar oud, stierf Moeder van Loon, slechts 45 jaar oud. In de loop van het jaar had ze een kwaal op het water gekregen, waarvoor ze gedurende 3 maanden in Utrecht werd verpleegd. Weer eenmaal thuis ging het plotseling bergafwaarts en was het spoedig afgelopen.

• Nelleke als schoolkind ca 1908

Hoewel niet met zekerheid te zeggen zullen de zwaarte van het gezin en ook het verlies van haar dochtertje Trieneke in dat voorjaar een belangrijke rol hebben gespeeld. Op haar sterfbed droeg ze Driek-Oom op om goed voor de kleintjes, m.n. Jans en Jan te zorgen.

En weer stond vader van Loon alleen met zijn gezin, ditmaal nog 10 kinderen thuis. Een hardere slag had deze man niet kunnen treffen. Daarbij kwam dat binnen 1½ jaar 4 van zijn oudste kinderen (2 waren er reeds eerder getrouwd) door trouwen het gezin en bedrijf gingen verlaten.

De man, zelf inmiddels 68 jaar oud, was aangeslagen, hij zag het niet meer zitten. Vanuit die beschouwing valt te begrijpen waarom hij in 1915, voor de 3e maal, in het huwelijk trad met Francisca Nooyen, zelf een weduwe met 4 kinderen. Ondanks dat dit voor de betrokken

kinderen ver dragende en bijna dramatische gevolgen had, past het niet aan mij om over deze stap een oordeel, en zeker geen veroordeling, uit te spreken. ik probeer hier slechts een zo getrouw mogelijk beeld te geven van die tijd en de plaatshebbende gebeurtenissen.

Feit is wel dat vader van Loon een zware tijd tegemoet ging, iets wat hij zeker niet verdiend heeft. Hij moest een uiteengeslagen gezin achterlaten. Kon hij eerst thuis de teugels wat laten vieren, z'n oudste kinderen runden immers voort grotendeels het bedrijf, in zijn nieuwe huwelijk was hij weer, ondanks z'n 71 jaren, de kostwinner, dus weer dagelijks naar de Peel en de ontginning om de kost te verdienen. Na dit huwelijk werd het gehuurde boerderijke van de hand gedaan en de inboedel en bedrijfsmiddelen verkocht. Tante Jans herinnerde zich dat ze op dat moment f 130,- erfde.

Als vader van Loon in de Peel was afgewerkt deed hij z'n knikske bijeen, nam zijn drinkes-kruikje en ging dan z'n getrouwde kinderen opzoeken, meestal om wat troost te vinden. Veel meer als dat konden ze hem ook niet geven. Hij wou ook liever bij de kinderen blijven slapen in plaats van terug naar Deurne te gaan. Hij betuigde vaak ook erge spijt van deze stap. Daags voor z'n derde huwelijk had Tinus-Oom hem nog gewaarschuwd "Vandaag is het nog niet te laat, maar morgen wel!" "Ik kan er niks aan doen" zei Vader van Loon, "anders kom ik niet in de hemel!"

De bezittingen van vader van Loon werden vrijwel geheel ingepalmd door zijn nieuwe vrouw, die blijkbaar alleen uit was op z'n geld en arbeid. Dit leidde ertoe dat vader regelmatig bij zijn kinderen aanklopte om wat geld en wat troost. Ook bleef hij veelvuldig maar in de Peel slapen om zodoende onder het juk van zijn vrouw vandaan te zijn. Berooid en eenzaam stierf hij tenslotte in 1923, op een leeftijd van 78 jaar.

Dat Nariske van Loon door zijn familie toch niet was vergeten bleek in 1994 toen op 11 december zijn vrijwel voltallige achterban, zijn kleinkinderen en hun partners, in de Kastanje te Liessel bijeen kwamen om te herdenken dat hij 150 jaar geleden werd geboren en daarmee het begin maakte van deze tak van de familie van

Loon. Het werd een heel gezellig feest waarop vooral veel werd gebuurt over vruuger en wat we met onze "umkes en tantekes" hadden meegemaakt. Er was ook een uitgebreide fototentoonstelling waarop vooral de oude foto's met veel belangstelling werden bekeken. Ook muzikaal werd op trekharmonika en gitaar muziek gemaakt, er werd voorgedragen, kortom het ging er ouderwets gezellig aan toe. Het hoogtepunt van deze reünie was ongetwijfeld het uitroepen van een heus "familiekabinet" aangevoerd door onze oudste neef, Naris van Naris-Oom die tot minister-president werd uitgeroepen, De navolgende ministers werden voorts ook benoemd:

- Nard van Loon (Bert zn) Geestelijke zaken
(na zijn overlijden vervangen door broer Jan)
- Noor Verhoeven-Janssen Humor zaken
- Leo Joosten Tuinbouwzaken
- Lenard Joosten Kluszaken
- Lenard Strijbosch Feestzaken
- Leon van Doorne Bouwzaken
- Nard van Loon (Tinus zn) Technische Zaken
- Nard Janssen Boerenzaken
- Leo van Loon Geleerde Zaken
- Noor Muzers-Janssen Zonder portefeuille

• Het familiekabinet in 1994

Op voordracht van de jongste neef Piet werden de benoemden door de pseudo-koningin Miet van een fraai insigne met oorkonde voorzien. Dit "kabinet" werd gezien als de representanten van de familie van Loon en trad inmiddels reeds meerdere keren, zowel bij heuglijke feiten als droeve gebeurtenissen op. Het bleek een goed idee te zijn om de familie op die manier extra "body" te geven.

Op deze reünie werd ook aan de nieuwe

“minister-president” het woord gegeven om met name over de persoon van Nariske van Loon wat te vertellen. Hij was nog een van de zeer weinigen die hem gedurende de laatste jaren van zijn leven heeft gekend en meegemaakt.

Hij verhaalde van een zielig mannetje dat, inmiddels aan één oog blind en de spraakkunst nog nauwelijks meer meester regelmatig, als hij naar Liessel was geweest en weer, vaak met grote tegenzin, terug moest naar z'n derde vrouw in Deurne. Hij kwam dan onderweg binnen bij zijn oudste zoon Naris die in die tijd op de Hoogdonk woonde en deed daar z'n beklag over zijn levenstoestand. “Als hij dan zo een tijdje had gejammerd, verstaan konden we hem niet meer” zei onze Naris, “dan moest ik, samen met onze Toon hem te voet weer terug naar Deurne brengen, waar we hem aan de deur afzetten, want zijn vrouw (Cis Joerik) deed altijd heel geheimzinnig, men zei dat ze ook “wat meer kon als de gewone mens”.

Kortom, het was één brok ellende die de goeie man eigenlijk niet verdiend had. Zijn uitvaart kon Naris in 1923 niet meemaken omdat hij druk was met het rijden van karren vol kiezels naar hun nieuwe boerderij in het Astense.

Keren we terug naar 1915 dan zien we dat de kinderen een nieuw onderdak moesten zien te vinden. Samen met Gijsen Driek (een broer van de 2e moeder van Loon) werd Tinus (toeziende) voogd van de jongsten, waaronder Nel, een meiske van 14 jaar.

Op die leeftijd werd ze voor het eerst als meid tewerk gesteld, enwel bij Hannes Weilen op d'n Boerenbond te Deurne. Hier verdient ze het eerste jaar de voor iedereen welhaast legendarische som van f 15,- per jaar. Hierna heeft ze meerdere diensten gehad, die naar ik mag aannemen, steeds een financiële verbetering moesten betekenen.

De dienst die op haar de meeste indruk, maar dan in negatieve zin, heeft gemaakt is die bij "Huiberde Piet". Hier werd ze werkelijk honds behandeld. Ze moest dagelijks hard, zeer hard werken, terwijl er nauwelijks enige voeding of verzorging tegenover stond. Wat heeft ze dat later vaak moeten vertellen. Bij het uitdraaien (malen) van de gekookte aardappelen voor de varkens moest ze, om niet van de honger om te komen, de beste aardappelen opzij leggen om ze

later zo op te eten. Mensen, wat heeft dat meiske toen moeten lijden en afzien, daarbij elke vorm van ouderlijke genegenheid missende.

Gelukkig werd ze na 1 jaar door de voor haar verantwoordelijken daar weer weggehaald en kwam ze bij Boertjes Drika, waar ze zienderogen opknapte. Daar had men graag met Nel te doen, zeker ook omdat ze zo goed kon werken.

Waaruit bestond dat werken dan wel? Welnu, houdt U zich vast: melken, vee verzorgen, koren binden, schoffelen, plukken, aardappelen poten, aardappelen rapen, mest uitrijden, mest verspreiden, koren dorsen en ga maar door. Alle dingen die ze nadien gedurende meer dan 50 jaar in dienst van haar gezin, wij dus, heeft gedaan. Hoor ik daar iemand iets over een lintje mompelen?

Via Hannes Aarts kwam Nel uiteindelijk als meid bij haar zuster Tona terecht.

• Een heel gezelschap poseert ten huize van Tante Tona; Moeder in het midden

Inmiddels ook was vader van Loon te Deurne (1923) gestorven, berooid meer vooral ook volkomen gedesillusioneerd Zijn derde huwelijk, waarvan hij eerder meende dat het zijn kerkelijke plicht was, had hem niet die rust en liefde kunnen geven die hij verdiend had.

Dat zijn zorg en harde werken niet onbeloond zal zijn is mijn inziens het geloof wat wij als nakomelingen zonder twijfel kunnen hebben.

In de oorlogsjaren stierf ook Cis Joerik. Ons Moeder werd op de begrafenis uitgenodigd maar ze wenste er niet naar toe te gaan.

Nel was inmiddels ook tot een jonge vrouw opgegroeid. In het leven van de jonge Nel waren er in die tijd nauwelijks “romances” te melden.

• Moeder poseert begin jaren twintig

Het bleef dan ook vaak bij het hebben van een oogje op haar of hem. In dit verband zijn in het verleden wel 'ns de namen van Gardje Engels en Bertus van Neerven gevallen.

Uiteindelijk kreeg Nel ook een oogje op Dorus en haar zondag was meer dan geslaagd als ze hem in het Lof had gezien of gesproken. Hoe de uiteindelijke verkering tot stand is gekomen is niet duidelijk. Feit is echter wel dat ze beiden in hun nopjes waren.

Ze hadden beiden in hun leven nog weinig plezier gekend en vooral de jaren na het verlaten van de school waren zonder twijfel zwaar geweest.

• Dorus bij de Liesselse Schut (1^e rij 4^e van rechts)

Het moet voor Nel dan ook een erg gelukkig moment geweest zijn toen Dorus haar op Meijel kermis (sept.1925) vroeg om te trouwen.

Bij zijn ouders thuis ontmoette Dorus minder enthousiasme toen hij vertelde dat hij met Nel ging trouwen. Vooral zijn moeder keerde zich nogal tegen deze plannen. Wat haar hierin bewoog valt natuurlijk niet met zekerheid te zeggen. Feit is wel, aldus de overleveringen, dat ze in zekere mate op de van Loons neerkeek, als

waren ze voor hen niet goed genoeg.

• Op deze jongeman werd ons Moeder verliefd

Daarnaast zal ook het vooruitzicht op het wegvallen van een harde werker op het bedrijf een rol hebben gespeeld.

Ondanks deze tegenwind liet Dorus zich niet van zijn plannen afbrengen. Ook Nel verlangde naar een eigen thuis die ze al zo lang had moeten ontberen. Ook haar diensttijd bij haar zus had haar een aantal teleurstellingen bezorgd, die ze op die manier trachtte te boven te komen.

• Een erg mooi portret van Nelleke van Loon

Dorus liet er geen gras over groeien en ging op werk uit, hetgeen hij uiteindelijk in Griendtsveen bij de v.d.Griendts vond. Naast de turfwinning werd bij deze Maatschappij al veel landbouw toegepast op de verveende en ontgonnen grond. Een bijkomend voordeel van dit werk was dat tegelijk een woning kon worden verkregen.

Hun plannen waren gesmeed en hun besluit stond vast: We gaan trouwen!

II

HAAR TROUWEN, GEZIN EN DE CRISISJAREN

Wanneer je als toekomstig paar gaat werken aan je plannen heeft dat zowel positieve en plezierige kanten maar ook minder aangename. Immers, van de ene kant is het een geweldig fijn gevoel om te werken voor zaken die je later als je eigen bezit kunt koesteren, van de andere kant geeft dit ook veel zorgen voordat het zover is.

Zo ook bij Vader en Moeder. Ondanks dat Moeder in al die jaren weinig had verdiend had ze toch kans gezien enkele honderden guldens bijeen te sparen, maar, op het moment dat ze over dat geld wou beschikken bleek het bij haar zuster in het bedrijf belegd te zijn. Als compensatie werden daarvoor wat meubels gemaakt, die overigens in het oorlogsgebeuren in 1944 hun Waterloo hebben gevonden.

Ook Vader beschikte over nauwelijks enig kapitaal. Vrijwel z'n enigste bezit was het loon van de laatste zes weken wat hij had mogen houden.

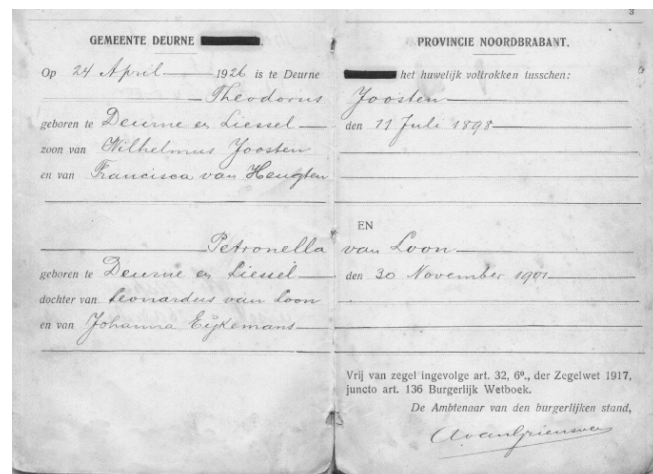
Van verdere "uitzet" kon dan ook absoluut geen sprake zijn. Deze materiële tekorten konden hen beiden er echter niet van weerhouden om op 26 april 1926 voor Pastoor Jaspers te Liessel hun jawoord te geven.

• De Liesselse Kerk begin 20^e eeuw

Aan deze korte trouwplechtigheid ging, zoals dat in die tijd gebruikelijk was, een biecht vooraf, een laatste "reiniging" die door de priester maar al te vaak werd gebruikt om de trouwlustigen op hun echtelijke plichten te wijzen en, vooral voor de meisjes nog enige seksuele voorlichting te geven. Zo ook aan ons Moeder, die nog "van niets" wist. Al datgene wat de pastoor haar daar zo maar vertelde bracht haar zo van de wijs dat ze er raar van werd en Vader zich om haar moest bekommeren.

Desondanks vonden ze elkaar voor het altaar en beloofden elkaar eeuwig trouw, iets waarvan alle kinderen kunnen getuigen dat ze het meenden.

• hun trouwboekje

Worden heden ten dage uitgebreide bruiloften en / of huwelijksreizen gemaakt, hun enigste feest bestond uit een bescheiden koffietafel met enige familieleden ten huize van tante Tona in Liessel, waarna in de loop van de dag per fiets naar Griendtsveen werd gegaan. Nadat ze voor hun familie nog een "intrek" hadden gegeven in hun nieuwe woning begon hier in Griendtsveen voor Vader en Moeder een nieuwe episode van hun leven dat lang zou mogen duren en opgesierd zou worden met erg veel fijne dingen.

Laten we hen verder op de voet volgen. Vader had bij v.d. Griendt werk gekregen; 's zomers het maaien en oogsten van de granen, in de winterdag werd veel gedorst. Maar ook Moeder liet zich niet onbetuigd. Gewend als ze was om

hard te werken, ook hier wist ze van aanpakken. Zo kon het gebeuren dat ze o.m. met het binden van het gemaaide koren nog meer wist te verdienen dan Vader, dit ondanks het feit dat ze inmiddels in verwachting was geraakt.

• Hun 1^e (peelwerkers)huisje aan de Kanaalweg in Griendtsveen

Alvorens deze blijde gebeurtenis zou plaatsvinden zou ze haar zuster Tona vooruit gaan helpen die eveneens in verwachting was. Immers dat had ze eerder al reeds toegezegd. Moeder was thuis druk in de weer met het bewerken en bewassen van haar babyuitzet toen vanuit Liessel het sein kwam dat ze moest komen. Nou was de daar verwachte baby over tijd en kwam pas met Kerstmis op de wereld. Zo kon het gebeuren dat, terwijl haar zuster nog in het kraambed zat, de baby die ons Moeder verwachtte zich eerder aandiende dan verwacht. Op oudejaarsdag 1926 moest de ene kraamvrouw het bed verlaten om de andere kraamvrouw de ruimte te geven. Deze bijzondere situatie ontlokte dokter Crobach de opmerking “ Dat heb ik nog nooit meegemaakt, twee kloeken op een nest”

Zo werd An dus in een vreemd bed geboren. An was maar een heel klein kindje, maar als 8 maanden kind was dat toch ook weer niet zo bijzonder.

Vader en Moeder konden hun vreugde amper op. Zoals eerder gezegd werkte Vader bij v.d.Griendt in de landbouwexploitatie terwijl ze tevens een woning van deze maatschappij bewoonden. Op zich een goede zaak, ware het niet dat ze op deze manier met handen en voeten aan hun werkgever waren gebonden. Gedwongen

winkelnering was in die tijd een veel voorkomende mistoestand.

Vader zag dit aankomen en probeerde hieraan te ontkomen. Opnieuw op zoek naar ander werk vond hij dat in de strohulzenfabriek te Deurne.

Daarnaast slaagde hij erin om in Liessel op d'n Dijk (de huidige Kanaalstraat, parallel aan de E3 weg) een huisje te huren (1928). Het is op deze plek waar Cisca (1928) en Wim (1930) zijn geboren.

• De eerste foto van hun gezin (links Cisca, rechts An)

Moeder is hier eens enorm geschrokken toen ze Wim als baby plotseling kwijt was. Wat was er gebeurd? Het was buiten mooi weer en zoals vroeger veel gebeurde werd de baby buiten in de kinderwagen geparkeerd, zodat hij ook van het lentezonnetje kon genieten. Dat deden ook wat scharrelende kippen, waarvan er een pardoos op de kinderwagen sprong en deze in beweging zette. Aan het einde van het tuinpad kwam de wagen tenslotte tot stilstand, waar Moeder hem even later tot haar opluchting aantrof. Het was ook daar dat Vader en Moeder op 'n bepaald moment met drie doodzieke kinderen zaten. Wim had de stuipen, Cisca een enkele longontsteking en An had zowaar een dubbele longontsteking. Gelukkig had dat geen ernstige gevolgen en knapten ze zienderogen weer op.

Nu Moeder volop in de kleine kinderen zat was er uiteraard geen ruimte meer om nog ergens anders te gaan werken en zo doende het gezinsbudget wat te verhogen. Omdat aan de Kanaaldijk daarvoor verder geen ruimte was werd naar iets uit gezien dat hiervoor wel de

mogelijkheden bood. Al zoekende kwam Vader in contact met Willem Zeegers, van wie hij in de Hutten, een buurtschap in de gemeente Asten, maar behorende tot de parochie Liessel, een woning met schuur kon huren. Daarbij was een stuk grond van ongeveer 9 loops (Ca. 1½ Ha). Hoewel dit huis niet veel groter was dan het eerdere was de grond en de schuur voor hen van groot belang. Door de grond te bewerken en te proberen een bescheiden veestapel op te zetten kon men aldus zelf in veel eerste levensbehoeften voorzien en verder door levering van wat zaken nog enig aanvullend inkomen verkrijgen. Dit zou vooral een taak van Moeder worden en, zoals we allen weten, nog heel lang zou blijven. Nou was dat niet zo verwonderlijk, het bedrijfje is nooit, zeker niet voor de jaren vijftig, van die omvang geweest dat Vader er op kon thuisblijven. Begrijpelijk wanneer je niet beschikt over welk kapitaalje dan ook.

Gedachtenis aan mijn Moeder.

Als ik aan mijn moeder denk, dan denk ik aan een lieve zorgzame moeder die voor ieder klaar stond.

Al vroeg in haar jeugd moest zij op eigen benen staan. Hard werkend heeft zij haar jeugd doorgebracht bij verschillende boerengezinnen waar ze als hulp werd ingezet voor zowel binnen als op het land.

Toen ze op haar 24e jaar trouwde met haar geliefde Dorus was ze de gelukkigste vrouw van de wereld. Ze kregen samen een groot gezin waar ze hard voor werkten. De crisistijd baarde ook voor hen vele zorgen om alle mondjes gevuld te krijgen, maar ze spaarde kosten nog moeite om dit te verwezenlijken

De omvang van het gezin Joosten nam hier in de Hutten een grote vlucht. Achtereenvolgens werden hier geboren: Leo (1931), Riena (1934), Riet (1935) en Miet (1936). Wanneer het weer eens zover was werden de kinderen naar Willem Zeegers, hun buurman gestuurd. Dat was voor hen altijd een bijzondere belevenis want als het nodig was, mochten ze met z'n allen op de zolder slapen, tussen de zakken koren in.

Maar, ... met elke nieuwe telg erbij werd het huisvestingsprobleem alleen maar groter.

Financiële middelen om aan te bouwen of te verbouwen waren er uiteraard niet, dus zochten ze samen naar andere mogelijkheden.

Vader timmerde zelf een provisorische beddenkoets in elkaar en maakte later, nota bene van kartonnen suikerdozen in hun eigen slaapkamer nog een afzonderlijke ruimte. De kinderen noemden dit het "mökskes-hökske", zoals ook jonggeboren kalveren vaak in een provisorische ruimte ergens in een hoek werden geplaatst. Provisorisch, maar het ging!

• het Liesselse Marktplaatskomende vanuit Asten (in W.O. 2 vernield)

Over die tijd in de Hutten vertelde Cisca mij ook het volgende: ieder jaar mochten we, als het in Liessel weer kermis was, daar naar toe. We kregen dan ieder 3 cent mee. Daarvoor mochten we dan twee keer op de mallemolen en van die laatste cent kochten we een zakje moutsnoepjes of soms een ringetje. We gingen dan weer naar huis, ± ½ uur lopen, kregen opnieuw 2 cent en gingen daarmee weer terug. Daarna was voor ons de middag om en de kermis afgelopen."

Voorwaar geen verwennerij. Leo herinnert zich in dit verband dat het een fijne traditie was dat Vader, als hij 's zondags naar de Hoogmis was geweest, hij altijd bij Boertjes Drika aanging en daar een zakje snoepjes kocht, waarvoor de kinderen hem iedere zondag kwamen tegemoet gelopen.

Het Sinterklaasfeest werd jaarlijks, hoe bescheiden ook, gevierd. Moeder wist er altijd wel een draai aan te geven. De ene keer bleek ze van een overvliegende Sinterklaas een doosje met krijtjes te hebben opgevangen, de andere keer wist ze, als het in de ogen van de kinderen niet helemaal eerlijk was verdeeld, van een Zwarte Piet in een perenboom nog wat kleur-

potloodjes afhandig te maken. Zo waren ze, ondanks hun armoede toch gelukkig met elkaar, iets wat toen nog heel gewoon was. Vader en Moeder hadden inmiddels kans gezien om een bescheiden veestapel op te zetten. Wat kippen, enkele varkens, een geit en zowaar een koe. Het was juist deze koe die ze haast verloren toen Cisca al spelenderwijs een bal in de eettrog van de koe deed belanden, die de bal ook prompt inslikte. Het was aan de tegenwoordigheid van geest en durf van Vader te danken dat de koe behouden bleef want hij slaagde erin door met z'n arm in de keel van de koe de bal er zowaar weer uit te krijgen. Dat Cisca er flink van langs kreeg spreekt voor zich.

Tot de eerder genoemde veestapel behoorde helaas geen paard. Dat was voor hen financieel niet haalbaar. Maar geen nood, Driek-Oom, ons Moeders dierbare broer en thuis de voerman, kwam hen daarmee geregeld voort helpen. Hij kwam dan ploegen, teulen en eggen. Leo vertelt hierover: "Als menneke van een jaar of drie, vier sjouwde ik dan geregeld achter hem aan, door de voor. Driek-Oom wist de kleine Leo telkens te laten struikelen door z'n voet naar achteren te halen en hopta, daar lag 't jungske weer. Zo sjouwde ik een poos achter hem aan, totdat ik met de broek vol weer naar huis ging"

• Driek-Oom zoals we hem allen nog kennen

De omstandigheden waren er inmiddels niet beter opgeworden. De economische crisis sloeg ook in onze regio toe. Samen met de producten

die ze van hun eigen bedrijfje wisten te vergaren slaagden Vader en Moeder erin hun gezin (inmiddels 7 kinderen) door deze moeilijke tijd te loodsen.

• Een model peelveldje wordt verwerkt

Doordat in de loop van 1936 de moeilijkste tijd wat betreft de werkvoorziening voorbij leek te zijn (op politiek gebied namen de spanningen alleen maar toe) slaagde Vader erin weer enigszins vast werk te vinden, en wel opnieuw in het veen, ditmaal bij het Veenbedrijf van de Gemeente Deurne, dat, net als de maatschappij Griendtsveen en Helenaveen, het "goud van de Peel" wist te vinden en te winnen. Als turfsteker en -verwerker ging hij hier proberen voor z'n gezin de kost te verdienen. Het was voor hem niet vreemd, immers, dit was wat hij als jongen reeds zo veel en zo vaak had gedaan. Ondanks het harde werken en de lange dagen voelde Vader zich in de Peel wel thuis.

Doordat de Gemeente reeds in de 19^e eeuw met de vervening was begonnen, (ze hadden van de v.d.Griendts gezien welke enorme bodemschatten zich in de Peel bevonden) en al gauw in conflict kwamen met diezelfde v.d.Griendts waren ze in 1878 genooddaakt om een eigen kanaal te doen graven om de turf op een gemakkelijke en voordelige manier af te voeren. Dit werd het ons allen zo bekende "Deurnesch Kanaal" of "Kanaal van Deurne". Het was ook in dit kanaal dat enkele bruggen kwamen te liggen, met name de "Hoge Brug" aan de weg van Helenaveen naar Liessel en de "Lage Brug" aan de weg van Helenaveen naar Neerkant.

Het was aan deze "Lage Brug" dat de gemeente

in 1936 een nieuwe woning met stalling had laten zetten, bedoeld om iemand daar een bedrijfje te laten beginnen en tegelijk te beschikken over een brugwachter, want in die tijd was er best wel een druk scheepvaartverkeer, wat wil zeggen, turfaken getrokken door paard of mens.

• De Lage Brug

Op deze plek was Tinus van Lierop in 1936 begonnen, maar allengs bleek dat voor hen geen haalbare kaart te zijn, reden waarom ze in 1937 terugkeerden naar Liessel. Vader had hiervan lucht gekregen en meldde zich als brugwachter bij de Gemeente aan, tegelijk met de bedoeling om voor het bedrijfje als pachter in aanmerking te komen.

Of er nog meer gegadigden waren is niet bekend, feit is wel dat niet iedereen zin had om zich op zo'n afstand van het dorp te vestigen, verstoken van stroom, water en andere voorzieningen.

Voor Vader en Moeder was dit een uitgelezen kans om eindelijk eens zelfstandig iets op te zetten. Ze waren dan ook zeer gelukkig toen ze van de Gemeente toestemming kregen.

De verhuizing van de Hutten naar de Neerkant is bij de meeste kinderen als een bijzondere herinnering achtergebleven. Omdat zowel de huisraad als de bedrijfsmiddelen toch al enigszins waren gegroeid moest de vrachtauto van Chrisje van Seccelen worden ingeschakeld, voor de kinderen een belevenis apart want ze hadden geen van allen ooit op of in een auto gezeten. De allerkleinsten mochten samen met moeder in de cabine zitten. De jongens moesten samen met Cisca achterop d'n auto. Ze kregen ook nog van alles in de handen gedrukt wat zou

kunnen breken. Zo zat Cisca met de tafella met lepels en vorken op de schoot terwijl ze ook nog een olielampje moest vasthouden. Bij aankomst bleek er meer olie tussen de lepels te zitten dan in het kannetje.

Zoals de oudste wel 'ns vaker "de klos" is gold ook voor An. Zij maakte deze autorit niet mee maar moest met de koe te voet vanuit Liessel komen, daarbij begeleid door nicht Hanneke van Naris-Oom (Hanneke van het Broek). Deze tegenvaller werd nadien gecompenseerd want ze mocht mee toen later de hennenkooi nog met de auto opgehaald moest worden.

De nieuwe omgeving maakte veel indruk op de kinderen. Vooral dat grote kanaal, zoiets hadden ze nog nooit gezien, zo diep en het water zo hoog en breed. Waren zij hiervan onder de indruk, Moeder doorzag de gevaren die aan dat grote water kleefden. Op de dag van aankomst plaatste ze alle kinderen op de opkamer, met de ruggen tegen de muur, bang als ze was dat ze meteen naar het water zouden gaan.

De overgang naar de Neerkantse gemeenschap verliep in het algemeen goed. Wel bleek voor An, Cisca en Wim de start op school niet gemakkelijk want het Neerkantse onderwijs lag meer dan een boek voor op dat van het Liesselse. Ook het Neerkantse dialect (*sjon, sjoen en sjool*), een mengeling van Brabantse en Limburgse klanken, bleek voor hen niet zo gemakkelijk om zich daar vlot bij aan te passen.

• Neerkants centrum het St.Vincentiushuis met H.Hartbeeld

Frappant is in dit verband dat het "Neerkants" in ons gezin nooit de voertaal is geworden, ondanks dat velen van ons toch veel sociale contacten in verenigingen e.d. hebben gehad. Ongetwijfeld is hieraan de "Leisselse" afkomst van Vader en Moeder debet aan. Deze aanpassingsproblemen

hebben overigens nooit tot ernstige vertragingen geleid.

Het bedrijfje waarop we waren neergestreken was aanvankelijk maar 1 hectare groot. Het gehele gebied aan de westzijde van het Deurnesch Kanaal was in de dertiger jaren via de werkverschaffing ontgonnen, d.w.z. met zéér beperkte middelen enigszins gecultiveerd, zodat de grond als landbouwgrond in gebruik kon worden genomen. Dit gebied, vanaf de Kanaaldijk tot aan onze latere 1e buurman, Piet Bakker, noemde men "het Molentje" ofwel "'t Mólke"

Zoals gezegd, aanvankelijk 1 bunder, maar later kon Vader er nog een tweede bunder (van Bertje Engelen) bij pachten. Toch zat het Vader en Moeder niet mee. De grond was, gelet op de laagte en grondsoort, vaak erg nat, hij bleek ondanks de ontginning her en der vol met peelpuisten te zitten, en daarenboven, ze beschikten over nauwelijks middelen om de grond goed te bewerken.

Dat had tot gevolg dat jaar in jaar uit de grond met hak en schop moest worden bewerkt en omgezet. Moeder hakte de bovenlaag af, waarna vader en, weer de oudsten, met de schop de rest deden.

• Moeder hakt de bovenlaag om

De mest moest ook met de kruiwagen uitgereden worden. Ook de gier werd met een ton op de kruiwagen vervoerd. Soms, als je zelfs niet met de kruiwagen op het veld kon komen, al dragende op twee palen, waarbij men de gier ter plaatse moest uitscheppen. Vooral de 2^e bunder bleek vol met peelpuisten te zitten die in de winter door vader, samen met Wim en Leo met de schop werden uitgegraven. Ze bleven dan als

bomen in een bos op het veld staan, schuin omhoog om droog te worden. In het voorjaar, als men weer op het land kon komen, werden ze er vervolgens afgereden.

Ook in de Peel moesten de oudste kinderen flink mee aanpakken, vooral met het verwerken en laden van de turf. Hoewel dit eigenlijk niet was toegestaan (kinderarbeid) werd dit door opzichter Harrie van Neerven oogluikend toegestaan. Sociaal voelend als hij was wist hij dat vader het met z'n grote gezin goed kon gebruiken. De kinderen zelf verdienden uiteraard niets maar doordat vrijwel alles op accoordtarief was gebaseerd konden ze Vaders inkomen hiermede vergroten. Daarvoor nog aller dank, oudste kinderen. In dit verband herinnerde An zich een uitspraak van Vader van vroeger dat "De oudsten de assen uitdragen"

In de winterdag, als er in de Peel niet veel te doen was moesten de peelwerkers ook het ijs in het kanaal kapot kappen. Ze kwamen dan ook wel 'ns in het water terecht en klopten dan bij ons Moeder voor droge kleren aan. Niet echter Grardje Engels uit Liessel, een "ouwe vlam" van haar. Hij durfde niet en ging naar het dorp, naar z'n broer Sjang.

Inmiddels was het gezin met de geboorte van Dora, de eerste Neerkantse spruit, uitgebreid (1939).

• Het gezin groeit, hier met baby Dora

Zag het er aanvankelijk naar uit dat zij in alle rust zou kunnen opgroeien, de politieke situatie bracht daar al snel verandering in. De ontwikkelingen in Europa noopten ook onze Nederlandse regering ertoe om maatregelen te treffen, kortom, we gingen mobiliseren!

III

MOBILISATIE, OORLOG EN WEDEROPBOUW

Bij het schrijven van dit boekwerkje over het leven van ons Moeder bevinden we ons inmiddels in de 21^e eeuw. Een eeuw die, voorzover we dat nog mee kunnen maken vele nieuwe dingen met zich mee zal brengen, vooral op gebied van techniek en ontwikkeling zal het hard en snel blijven gaan. Op gebied van de ontwikkeling in de wereld, een vooruitgang vooral voor de 3^e wereld blijft het zorgelijk. Vooral de recente aanslagen in Amerika en de daaruit voort vloeiende oorlogshandelingen in Afghanistan baart iedereen grote zorgen. We weten immers niet wat ons nog te wachten staat en de gevaren van de wapens (biologische, chemische en de atoomwapens), die onze wereld heeft ontwikkeld zouden zich wel eens tegen ons kunnen gaan keren. De geschiedenis leert dat de mensheid blijkbaar niet in staat is om overal en te allen tijde vreedzaam met en langs elkaar te kunnen leven. Ook de vorige eeuw kende vele oorlogen waarin eigenlijk altijd alleen maar verliezers waren.

Voor onze westerse wereld was de 2^e wereldoorlog een zo'n ingrijpende aaneenschakeling van gebeurtenissen dat nu, ruim vijftig jaar na dato vele mensen er nog van te lijden hebben en er vol van zijn. Dat zijn dan de personen die het hebben overleefd, velen, ook in onze Peelregio kwamen om het leven en betaalden zo met het dierbaarste wat ze hadden, hun leven.

Een offer dat werd gebracht voor volk en vaderland, zoals dat wordt gezegd, een offer waaruit jongere generaties lering moeten trekken om te voorkomen dat zoiets nog ooit gebeurt. Of die latere generaties daaraan ook kunnen en willen voldoen zal de geschiedenis leren. Feit is wel dat wij, de vrije westerse wereld, dankzij democratie en samenwerking in alle vrijheid en rijkdom hebben kunnen leven. Helaas zijn we er met z'n allen, ondanks de vele goede bedoelingen en initiatieven er nog niet in geslaagd onze mede aardbewoners die het minder goed getroffen hebben van een net zo'n vrij en rijk leven te voorzien als wij hebben.

Terug naar het midden van de 20^e eeuw toen ook hier de donkere wolken van oorlog en bezetting

kwamen boven drijven. In het boek "60 jaar Familie Joosten-van Loon" beschreef ik hoe ook onze regio te maken kreeg met de oorlogsdreiging en de maatregelen die de Nederlandse regering daarvoor trof. Een van die maatregelen was de aanleg van een verdedigingslinie, de Peel-Raamstelling die dwars door ons Peelgebied kwam te lopen en de toeloop van een massa soldaten en drukte tot gevolg had.

Door de activiteiten en toestroom van militairen was het een en al bedrijvigheid aan het kanaal, iets wat we eigenlijk niet zo gewend waren. Zoals vele veranderingen zaten ook hier wel negatieve kanten aan. Zo dreigden Vader en Moeder direct al hun slaapkamer kwijt te raken maar door zich standvastig op te stellen wisten ze dat te voorkomen. Hun persoonlijke vrijheid waren ze echter wel volkomen kwijt.

• An en Cisca temidden van de Nederlandse soldaten

Toch zaten er ook wel leuke en positieve kanten aan. De kinderen keken hun ogen uit en waren dan ook niet bij de soldaten weg te slaan.

Ze gingen dan ook regelmatig voor de soldaten te voet naar het dorp om bij Lindere Nella sigaretten te gaan halen, ondermeer fifty-fifty, voor de prijs van f 0,20 per pakje. Ze kregen dan een stuiver voor de moeite.

Zo kwam ook Pietje van Rijt ('Vuil Pietje') vanuit Helmond als marskramer naar de stellingen met o.m. chocolade in zijn koffer. De kinderen kregen van de soldaten de wikkels en als ze er zes hadden kregen ze een gratis reep. Moeder gunde haar

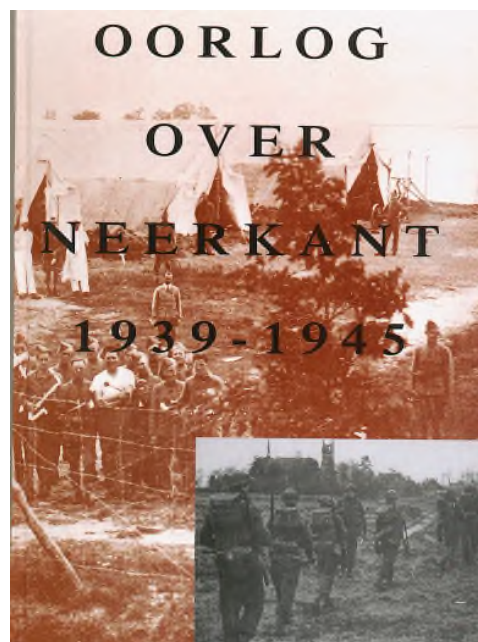
kinderen dit extraatje. Zelf was ze toch ook wel goed met deze inkwartiering. Ondanks dat de soldaten niet slecht te eten hadden was het al gauw alom bekend dat Moeder Joosten aan de Lage Brug bijzonder lekkere pannenkoeken (streuf) kon bakken. Het duurde dan ook niet lang of ons Moeder stond dagelijks uren achter het fornuis, dat roodgloeiend werd gestookt, met twee pannen met daarop een grote deksel om de streuf bijtijds om te draaien.

De kinderen waren continu in de weer om turf aan te slepen, d'n afwas en vele andere dingen te doen, kortom om ons Moeder "d'r restaurant" zo goed mogelijk te laten lopen. Zo stond ze dan achter het fornuis, een grote blauwgeruite schort voor met daarop een grote "tes" om daarin de dubbeltjes te doen. Want, voor niets gaat alleen de zon op. Elke pannenkoek kostte 10 cent, met suiker 12 cent. Daarnaast werd er koffie geschonken, zwart 3 cent, met melk en suiker 5 cent. Zo waren er wel dagen dat Moeder meer dan 120 pannenkoeken bakte. Om te zorgen dat de dubbeltjes ook allemaal betaald werden had Moeder veel steun aan Rinus Luyten, een van de soldaten waarmee ons gezin een bijzondere band had. Hij speelde als het ware voor kelner.

Moeder genoot in soldatenkringen alle respect. Ze werd dan ook alom het "soldatenmoedertje" genoemd. Zo werd bijvoorbeeld de proviand in de kelder opgeslagen, waarbij een wacht met het geweer in de aanslag werd geplaatst. Alleen ons Moeder had toestemming om in de kelder te komen. Ook met de wachtposten aan de brug waren vele contacten. Het was traditie dat tweemaal per dag door Moeder een pot koffie werd gebracht, voor niets.

Daar stond tegenover dat er nogal wat eten, kuch en andere resten hun weg vonden naar de stal, waaraan de varkens zich tegoed konden doen. Vooral ook op zondag, als de warme hap vanuit de centrale keuken uit Helenaveen naar de brug werd aangevoerd, viel er voor de familie Joosten vaak wat mee te eten, want de hofmeester keek vaak niet op 'n schep meer of minder. Het vlees was toen nog volop voorradig, dus was het vaak smullen. Het bakken van ons Moeder beperkte zich niet tot pannenkoeken alleen. Zo zijn er in die tijd, als de soldaten met verlof naar huis gingen, vele eigengebakken mikken mee naar Tilburg, Breda, Lage Zwaluwe, Rotterdam en andere plaatsen gegaan.

Dit gebeuren werd 62 jaar later, in 2001, nog weer 'ns uitgebreid uit de doeken gedaan en beschreven in het boek "Oorlog over Neerkant 1939-1945" door de schrijver Tjeu Sonnemans (Tjeuke van Nelleke) waarin hij "het eerste pannenkoekenhuis van de streek" noemde en beschreef hoe moeder Joosten de soldaten bijna dagelijks van vele pannenkoeken (wel zo'n 120 stuks per dag) voorzag. Deze informatie alsmede het andere wel en wee van onze familie in de mobilisatie- en oorlogstijd had Tjeu geput uit "60 jaar Familie Joosten - van Loon" alsook uit de interviews die hij met zus An en broer Wim had gehad. Het was voor ons allen een bijzondere ervaring om de oorlogsgeschiedenis van ons dorp Neerkant en in 't bijzonder van onze familie nog eens, op een geweldige manier beschreven, terug te lezen en voor diegenen die het hebben meegemaakt in gedachten opnieuw te beleven. De schrijver van dit boekwerkje heeft Tjeu Sonnemans nadien, mede ook namens zijn familie, hartelijk dank gebracht voor zijn prachtige werk.

• "Onze" oorlogsgeschiedenis treffend beschreven

Ondanks dat het Nederlandse leger zoveel mogelijk maatregelen had genomen om de vijand buiten te houden kon zij toch niet verhinderen dat op 10 mei 1940 ons land werd overstroomd door het Duitse leger en de bezetting plaatsvond die 5 lange en bange jaren zou duren.

Aan het kanaal werden de stellingen in allerlei haast verlaten en werd ons gezin geadviseerd om

ons heil elders te zoeken want men kon voor onze veiligheid niet instaan.

Besloten werd om naar Bert-Oom in de Snoerts te gaan en daar een veilig heenkomen te zoeken.

• Een stille getuige van de “Peel-Raamstelling”

Voor een gedetailleerd verslag van deze vlucht en de latere terugkomst wil ik verwijzen naar “60 jaar Familie Joosten - van Loon” waarin vele zaken uitvoerig staan beschreven. Kijkend naar ons gezin en onze ouders valt vast te stellen dat het alleen maar zwaarder en moeilijker werd. Was het voor de oorlog al heel moeilijk om met zo'n groot gezin het hoofd boven water te houden nu stapelden de problemen zich alleen maar meer op. Er loerde van allerlei kanten gevaar, je moest op alles en iedereen bedacht zijn.

• Een tentenkamp verrees op d'n Heitrak

Was in de maand september 1940 nog blijdschap wegens de geboorte van het 9^e kind dat Joke heette, drie maanden later werd deze blijdschap omgezet in droefenis toen het op 14 december tengevolge van een toen sterk heersende ziekte, difterie, vrij plotseling stierf.

Gelukkig konden we in 1942 een nieuw kind, weer een meisje begroeten en dit werd opnieuw Joke genoemd.

Ons Moeder intussen werkte hard in het huishouden maar vooral ook op het land want daar moest toch naast het dagelijkse voedsel ook een stukje inkomen verdiend worden. Met nauwelijks andere hulpmiddelen dan schop en hak werd het land bewerkt, gezaaid en geoogst.

Zo bracht ons gezin de oorlogsjaren door met veel armoede maar tegelijk toch ook met de gezelligheid die een groot gezin met zich meebrengt.

Vader werkte op verschillende plaatsen, hoofdzakelijk als turfsteker waar hij hard moest werken maar wel goed verdiende voor zijn gezin. Moeder verzorgde het gezin en daarnaast het bedrijf wat ze samen opbouwde. Al vroeg leerde ze haar kinderen om zelfstandig te worden en gaf ze aan de dochters het vertrouwen om de huishouding te voeren, zodat ze zelf meer op het veld kon werken want daar lag ook een stuk van de kostwinning.

Ook voor de naaste omgeving was moeder een fijne vrouw. Had men hulp nodig dan was er altijd wel een van de jongens of meisjes die gingen helpen.

Voor de gezinnen waar haar dochters werkten vanuit de gezinszorg stond moeder altijd klaar om te helpen. Sokken heeft ze manden vol gestopt zodat wij de kostbare tijd daar niet aan hoefden te besteden.

De oorlog had inmiddels zo'n 4 jaar geduurd toen er schot begon te komen in bevrijdingsacties die de geallieerden in gang hadden gezet.

Na de landing in Normandië op 6 juni 1944 begon de opmars vanuit Frankrijk, via België naar Nederland waar de grens op 17 september werd bereikt.

Was er, gelet op deze snelle opmars en de gebeurtenissen op “Dolle dinsdag” nog enige hoop dat we er met niet al te veel kleerscheuren vanaf zouden komen, die hoop zou al heel snel de grond in worden geboord.

Op maandag 25 september stonden bij ons aan de Lage Brug een peloton Duitse soldaten op de

stoep en kwamen vertellen dat we binnen de kortste keren van deze plek dienden te verdwijnen.

Na van de eerste schrik bekomen te zijn werd snel met man en macht zoveel als mogelijk was bijeen gepakt om bij Hanneke en Tinus Smeets voorlopig onderdak te zoeken.

• de “romfabriek” met de Kerk op de achtergrond

Vader en Moeder hadden het er maar moeilijk mee. Het is ook een harde slag als je vrijwel al je have en goed moet achterlaten en ziet vernielen. Daar tegenover beseften ze terdege dat ze hun allerhoogste goed, hun gezin bijeen en behouden hadden weten te houden.

Van het huis aan het kanaal bleef uiteindelijk niet meer als een bouwvallig geheel over. Het vuur en de dynamiet hadden hun verwoestend werk gedaan.

Zo verbleef ons gezin vervolgens ongeveer anderhalve maand op de boerderij bij de familie Smeets. Een verblijf dat gepaard ging met veel spanning en angst, angst hoe het verder af zou lopen en angst om niemand in het oorlogsgeweld om te zien komen.

Wanneer je nu beelden op tv ziet van gezinnen in Bosnië, Tetsjenië of waar ook ter wereld waar oorlog heerst komen bij diegenen die het hebben meegemaakt weer deze beelden terug. Anderen, zoals ik die er niet bij waren kunnen zich aan de hand van die beelden evenzeer een voorstelling maken hoe de situatie toen was.

• Dit bleef over van Gods huis in de Neerkant

Uiteindelijk kwam voor ons na een aantal zeer spannende dagen tijdens de tegenaanval van het Duitse leger toch ook de bevrijding al zullen die eerste dagen zeker nog niet als zodanig ervaren zijn.

Onderdak bij familie in de St.Jozefparochie kon iedereen weer enigszins tot rust komen al moet gezegd zijn dat met name Vader en Moeder de handen meer dan vol hadden om hun gezin te onderhouden. Desondanks hadden ze nog wel wat tijd voor elkaar en zo kon het gebeuren dat er opnieuw gezinsuitbreiding werd verwacht en, nadat men in mei 1945 weer terug aan het kanaal, in augustus hun jongste zoon werd geboren en daarmee hun groot en mooi gezin voltooide.

• Ook onze Lieve Heer kreeg een nieuw (nood) huis

Inmiddels was op last van de Gemeente aan het kanaal in de Neerkant begonnen met de bouw van een houten barak zoals er in onze contreien meerderen zouden verrijzen. De barak werd van gevorderde kippenhokken gezet door They en Willem Geris. Op 18 mei 1945 werd de terugtocht op paard en kar gemaakt en werd een lege barak betrokken. De barak was echter nog lang niet af. Er lagen nog geen vloeren in, de ramen waren met

wat plastic afgedekt, de deur stond er nog los voor. De eerste nacht werd in het losse zand geslapen, maar dat duurde niet, we waren weer thuis!

De kleine Piet groeide als kool. Hij presteerde het om als baby al bij de borstvoeding te gaan staan. Toch had hij al een stevige winter 1945/46 achter de rug en overleefd. Om te voorkomen dat het manneke 's nachts in z'n HARK-ledikantje bevroor moest men 's nachts de kachel blijven stoken. Hij kwam de winter toch goed door maar bleek in het voorjaar van 1946 vol met dauwworm te staan. Het genas dankzij Moeder die met Pietje dagelijks vele meters liep, in de lentezon, met een zakdoekje op z'n bolletje. Ook jeuk, schurft en luizen kwamen in die tijd regelmatig voor. Voor ontsmetting werd o.m. carbol gebruikt, waarmee Moeder de oren van Wim eens flink verbrand schijnt te hebben.

Hoe er in die jaren in en om de barak werd geleefd staat bij alle kinderen diep in het geheugen gegrift. Drie slaapkamertjes, waarvan een grotere, maar die moest ook door, in eerste instantie, alle zeven meisjes en de kleine Piet worden gedeeld. Daarnaast werden de lege plekken ook nog gebruikt voor het optassen van het graan. In de winterdag werden in de ruimte die voor zitkamer door moest gaan ook nog 'ns de mangelwortelen opgestapeld die de volgende dag voor de koeien bestemd waren, dit om te voorkomen dat ze zouden bevriezen.

• We hadden weer onderdak maar ook niet meer dan dat.....

Inmiddels was er een stuk grond bijgekomen, de zogenaamde 2^e bunder, waarop een aantal jaren frambozen hebben gestaan, een gewas met vruchten waarin vooral ons Moeder liefhebberij had en er dan ook vaak in te vinden was.

Ook werd er toen al regelmatig muziek gemaakt en gezongen. Vooral An was erg vaardig op de trekharmonika en speelde regelmatig op bruiloften en partijen..Wie herinnert zich niet die gezellige avonden met Piet Huys, Flipse Jeu, Chris Roodbeen en Jac Dolders? Ook Nelis-Oom en Tante Anna genoten met volle teugen. Zij kwamen vaak op zaterdagavond, als het werk gedaan was, op de fiets, langs de kanaal, naar ons thuis, gezellig buurten, een tas koffie, 'n sigaartje en af en toe eens n'n borrel. "Hé Anneke, speel nog 'ns wa" zei Nelis-Oom dan.

• Het complete gezin in 1949

Zo krabbelde ons gezin, Vader en Moeder voorop, langzaam maar zeker uit het diepe dal dat de voorbije tijd teweeg had gebracht. Cisca en Hein waren inmiddels getrouwd, An en They zouden spoedig volgen. Een nieuw decennium stond voor de deur, op naar vijftiger jaren!

IV

DE "BETERE" JAREN AAN HET KANAAL

In vroegere tijden werden in de leer van de Kerk vaak parabels gebruikt, parabels, eigenlijk korte verhalen die de mensen, gelovigen konden boeien, die ze begrepen en waaruit ze tegelijk iets konden leren. Een van zo'n parabels handelde over de 7 magere en de 7 vette jaren waarin men aan wou geven dat materiële rijkdom met verstand moet worden gebruikt en beheerd om, ook als het daarna wat minder gaat, nog wat over te hebben en niet meteen in de problemen te komen. Anderzijds kun je dit ook uitleggen dat, hoe slecht een bepaalde tijd ook is, deze altijd wel weer door 'n betere gevolgd wordt. Tegenwoordig zegt men eerder "Na regen komt zonschijn"

Welnu, in het bestaan van de familie was al menige regenbui gevallen. Er was weliswaar regelmatig een vleugje zon doorgebroken maar het werd nu toch wel 'ns tijd dat de zon flink ging schijnen. De "weersomstandigheden" waren wat dat betreft ook wel wat veranderd.

Met het bedrijf begon het steeds beter te gaan. De peelpuisten waren nagenoeg allen verwijderd waardoor het ook beter bewerken was. Daarnaast waren er enkele hectaren bijgekomen die verder van huis lagen, een eindweegs langs het kanaal, richting Liessel.

We gingen er dan ook meestal met de fiets naar toe. In dit verband herinner ik me een gebeurtenis waarom we later hartelijk konden lachen maar die ook minder goed had kunnen aflopen.

• Schaftuurtje op de augurkenplak

Moeder kwam op 'n zekere dag van dit land terug, op de fiets, aan het stuur een mand hangende. Op 'n bepaald moment komt deze mand tussen knie en stuur en zonder dat ze er nog invloed op kon uitoefenen stuurt ze recht het kanaal in. Daar lag ze, onder de fiets en bonenmand. Gelukkig stond er nog al wat riet, waardoor ze niet in het diepe water terecht kwam.

Dergelijke dingen deerden ons Moeder in het geheel niet. Als ze maar op het bedrijf kon werken dan leefde ze. Of 't nou het vee was, de landbouw of de tuinbouw, overal werkte ze met hart en ziel aan. Het huishouden en de zorg voor de portemonnaie kon ze met gerust hart overlaten aan de meisjes die dat vrijwel allen wel gedurende een bepaalde tijd verzorgden. Wat het vee betreft ging haar hart vooral naar de koeien uit. In melken was ze handig en ze had geen schrik van de beesten, ondanks dat "Dorus Aarts" regelmatig erg vervelend kon zijn.

Wat de tuinbouw betreft was het accent van de teelt enigszins verlegd. Waren het eerst vooral frambozen, aardbeien en erwten geweest, later werden veelal augurken en bonen gezet. Ook hierin gaf Moeder het goede voorbeeld. Ze was al voor dag en dauw op, vlug wat eten en dan: "Ik ben weg, durskes, komde gellie?" Maar voor de "durkskes" was het toeven in een warm bed soms te aangenaam om dat direct te verruilen met de augurken- of bonenplak.

Zo kon het wel eens gebeuren dat Moeder al ettelijke manden of kisten geplukt had aler hulp kwam opdagen.

Toch geloof ik stellig dat, ondanks dat het vooral in de oogsttijd hard werken was en vaak lange dagen moesten worden gemaakt, iedereen met veel plezier in de augurken en bonen heeft gewerkt. Ondanks dat er geen sprake was van een radio werd zelf voor arbeidsvitaminen gezorgd door vaak, zelfs meerstemmig, de mooiste liederen te zingen in de bonenrijen, dit tot genoegen van de vele vissers langs het kanaal.

• Een fraaie nieuwe boerderij

Lag voor sommige anderen uit ons gezin de liefhebberij wellicht meer bij het vee het hart van Dora ging volledig naar de tuinbouw uit. Het is dan ook niet verwonderlijk dat ze samen met Jan een fraai tuinbouwbedrijf is gaan exploiteren.

Eerder in dit hoofdstuk beschreef ik de primitieve omstandigheden die het ontbreken van de thans zo gewone nutsvoorzieningen teweeg bracht. Het ontbreken van stroom had ook tot gevolg dat een wasmachine, hoe primitief ze in die tijd ook nog werden gemaakt en gebruikt, bij ons volkomen zinloos was. Joke haalde in haar herinnering op hoe bij ons het wekelijks wasgebeuren verliep. "Nadat iedereen op zaterdagavond zijn was- en verschoonbeurt had gehad, werd de vuile was in enkele teilen 'in de week' gezet. 's Zondags verhuisde dit naar de kookketel waarin de witte was aan de kook werd gebracht. Op maandagmorgen begon men vervolgens met het schrobben en wrijven op een wasbord boven d'n teil.

• Joke gaat de was spoelen aan 'ons' bruggetje

Later kwam er zowaar een waspomp(stamper) en

een handwringer bij. Vervolgens moest het wasgoed op de pendax naar het kanaal gereden worden waar het tweemaal werd gespoeld en met de hand uitgewrongen. Als het kanaalwater slecht was, het stonk nog al 'ns, moest ook hiervoor water bij Cisca worden gehaald.

• 1957: Riet en Mart trouwen, het gezin poseert

Het spreekt voor zich dat toen in 1959 elektriciteit werd aangelegd een nieuwe wereld voor ons open ging. Overal licht, je hoefde zomaar op 'n knopje te drukken. Je kon stofzuigen, elektrisch scheren, wassen, een radio werd aangeschaft. Er is overigens een moment geweest in de vijftiger jaren dat er zoveel energie in huis was dat je er wellicht een heel mensenleven mee vooruit zou kunnen. 't Had ook mensenlevens kunnen kosten, dat wel!

Dat zat zo: het was de hele dag warm en loom weer geweest. In de loop van de middag trok de lucht dicht en ontspoon zich een reusachtig onweer. Vader en Moeder verlegden hun werkterrein naar binnen waar ze op de stal wat bonen gingen sorteren. Omdat het binnen ook zo drukkend was bleven de staldeuren openstaan. Op eens, een geweldige knal, het huis trilde, de bliksem was ingeslagen. Een heel stel dakpannen kapot, enkele dakgordels uiteengereten tot splinters. Maar, dat was nog niet alles. Op de hooizolder, gelukkig leeg, was een vuurbol van wel 10 cm doorsnee ontstaan, die, doordat ook het hooiluik naar de wasruimte openstond, met de tochtstroom naar beneden kwam en op enkele meters achter de rug van ons Moeder uiteenspatte. De Heer zij nu nog geprezen, onze

ouders kwamen met de schrik vrij. Je kon uren nadien nog de kruiddampen opsnuiven.

Totdat Leo in december 1955 een baan bij de Landbouwschool in Helmond aanvaardde bleef Vader in de Peel werken. Hierna kwam hij terug naar het bedrijf om daar nog z'n beste krachten aan te geven, al ging het soms wel 'ns met duvel en geweld, want driftig worden, dat kon 'ie. Ook was Vader de nijptang wel 'ns kwijt en dan had het altijd iemand anders gedaan. Zo ook toen hij die week een wei had afgemaakt en hij vervolgens dat ding ook weer kwijt was. Moeder suggereerde al 'ns voorzichtig dat die misschien nog in de wei lag, maar nee, dat was onmogelijk. Naarmate de nijptang onvindbaar bleef daalde z'n humeur. Moeder besloot teneinde raad samen met d'n Heilige Antonius toch 'ns in de wei te gaan kijken. Ze heeft vele rondjes langs d'n draad moeten maken maar kwam wel met de nijptang naar huis.

Ons Moeder intussen, die vrouw wist van geen ophouden, van de vroege morgen tot de late avond, werken, zorgen, werken, zorgen, opstaan, koffiezetten, melken, 'n boterham eten, de beesten verzorgen, naar het land, naar de hennen, eten, naar het land, koffiedrinken op het land, melken, eten, soms nog terug naar het land, sokken stoppen, te bed, opstaan, koffiezetten, stop, stop, dat houd ik niet vol. Maar ons Moeder wel, een mensenleven lang.

Voor de jaren dat Leo thuis op het bedrijf werkzaam was, er zaten qua zomer ook een paar hele goeie jaren in, floreerde het tuinbouwgebeuren en dat deed ons Moeder goed. Ons allemaal wel, als je 's avonds de kisten bonen of augurken, klaar om af te leveren, zag staan. Dat je in de zomer van 1955 het grootste gedeelte van de overproductie aan de koeien moest opvoeren was natuurlijk minder leuk.

Toch hadden we toen een goed jaar, zeker als je het vergelijkt met 1956 toen alles verregende en in het najaar de bieten moesten worden geoogst, tot aan de knieën door de modder, 50 bietjes in een mand. Ons Moeder zakte zo wel 'ns zo diep in de modder dat we haar slechts met grote moeite konden bevrijden. Tegenwoordig zouden ze dat "sappelen" noemen.

Toch waren er ook wel mooie tijden en mooie momenten.

• 1957: Ons Moeder op 55 jarige leeftijd

Wie herinnert zich niet meer de talrijke kaartavonden, rikken, kruisjassen, hoogjassen of jokeren? Met de vrijers van de meisjes maar ook met Klaas en Erika, de nieuwe burens die we inmiddels gekregen hadden. De winst werd in een potje gedaan en aan de gezamenlijke oudjaaravond besteed. Uit die tijd ook stamt de legendarische "Cent van Klaas" waarmee hij ons Moeder op allerlei gelegenheden plaagde. Op het robijnen huwelijksfeest van Vader en Moeder schijnt deze "ereschuld" ingelost te zijn.

Deze tijd was voor ons Moeder, ondanks het harde werken toch ook een "glorietijd". Ze kon in die vijftiger jaren de zorg voor het huis en huishouden overlaten aan de meisjes en zelf van vroeg tot laat op het land werken en voor het vee verzorgen. Daar was ze in haar element, vooral in de zomers waarin het goed "tuinen" was.

Als het aan haar had gelegen zou er in 1960 nog geen einde zijn gekomen aan deze bezigheden maar ons Moeder had ook wel in de gaten dat successievelijk de kinderen een voor een door trouwen uit het gezin verdwenen en er geen bedrijfsopvolger voorhanden was maar ook dat ons Vader, 61 jaar inmiddels, de zwaarte van het bedrijf en het werk inmiddels dusdanig begon te voelen dat stoppen nog eens niet zo'n verkeerde beslissing zou zijn.

Het kwam dus bepaald niet slecht uit dat Hannes Joosten, wethouder van de Gemeente Deurne, op

'n dag in 1959 bij hem aanklopte en vroeg of hij bereid was om "voor geld en goei woorden " van het bedrijf op te staan. Dit zou dan moeten gebeuren ten behoeve van Jan Lammers, een boer uit het Deurnese, die daar ten behoeve van de woningbouw vrijwel volledig was weggekocht. Vader voelde wel voor dit voorstel, voortzetting van het bedrijf door de kinderen zat er niet meer in. De enigste die in het boerenbedrijf verder was gegaan was An, maar die had, samen met They, inmiddels in America een bedrijf opgezet.

Na enig overleg met Moeder en de kinderen was het besluit gauw genomen, "We doen het, zo'n kans krijgen we niet iedere dag", immers als pachter heb je wel je pachtrechten , maar zodra je besluit tot liquidatie valt er weinig te verdienen of te vergoeden.

Met dit besluit zou een einde komen aan een 23jarig verblijf op een plek die ons allen, ondanks de vele moeilijkheden, inmiddels dierbaar was geworden. Hoeveel rust ging er niet altijd uit van het kanaal en de peel? Was de brug voor ons niet altijd een baken, als je op weg naar huis was? We waren van die plek gaan houden. Ik spreek vast niet voor mij alleen als ik zeg dat ik soms met weemoed aan die tijd en omgeving terugdenk.

Deze weemoedige gedachten inspireerden mij in 1986, tot het schrijven van een gedicht zoals dat in 1960 geschreven zou kunnen zijn. We moesten het voortaan slechts met herinneringen doen want in 1985 moest de Lage Brug voor de 3e maal in haar bestaan en nu definitief het loodje leggen.

Hiernaast treft U dat gedicht aan, samen met de fraaie pentekening die in de tachtiger jaren van deze plek gemaakt werd.

"De Lage Brug"

*Oh Lage Brug, wij gaan je nu verlaten,
Wij gaan nu van je heen.
Dat is niet omdat we je zouden haten,
We laten je met tegenzin alleen.*

*23 jaar lang waart Gij voor ons allen een oord,
Een oord waar wij gaarne verbleven.
Oh kond' gij nog maar 'ns vertellen,
Wat wij in Uw nabijheid deden beleven.*

*Wij gaan nu naar het dorp verhuizen,
Het is voorbij, het is gedaan.
Toch zal altijd voor ons allen,
De herinnering aan jou blijven bestaan.*

• Een pentekening van de Lage Brug

V

VERHUIZING, PENSIONERING EN OPNIEUW TUINBOUW

De beslissing was gevallen, de kogel was door de kerk. Iedereen was er wel blij mee, in 't bijzonder dat onze ouders het wat rustiger aan zouden kunnen doen. Vader, inmiddels 61 en Moeder 58, een leeftijd om inderdaad de teugels te laten vieren, alleen VUT of AAW kenden we nog niet dus zou Vader nog een aantal jaren op een andere manier in het onderhoud van zijn gezin moeten voorzien, maar daarover later meer. We konden beginnen met het afbouwen van ons bedrijf. Dat betekende dat, wat ons betreft de grond in de herfst van 1959 niet meer bewerkt werd. Dit werd overgelaten aan de bedrijfsopvolger, Jan Lammers, waarvan we alras in de gaten kregen dat ze, samen met zijn vrouw Drika, beste mensen waren, maar dat van het opbouwen van een florerend bedrijf niet al te veel verwacht moest worden.

Vader, op zoek naar nieuwe huisvesting, slaagde erin om een van de twee huizen die Sjeng Manders in de wei van Winkelmolen ging bouwen te kopen, alleen, 1 april zouden ze niet gereed zijn, dat werd zeker eind juni.

Maar, als de nood het hoogst is, is de redding nabij. Deze redding bleek zowel in de Neerkant als in Meijel te liggen. In de Neerkant stelden Cisca en Hein, ondanks dat hun gezin inmiddels flink was gegroeid, hun huis spontaan open en ontfermden zich over de meisjes die van daaruit gingen werken en hier hun respectievelijke vrijers ontvingen.

Datzelfde deden Riet en Mart voor Vader, Moeder en Piet, die gedurende deze tijd in Meijel verbleven. Dat dit voor beide gezinnen een extra belasting betekende moge duidelijk zijn..

Vanuit Meijel ging Vader voortaan dagelijks naar z'n nieuwe werk bij de firma Heymans, als grondwerker in de wegebouw
Moeder intussen miste toch wel het boerenland. Hoewel ze bij Riet alle gastvrijheid genoot en

alle ruimte kreeg stapte ze alras op d'r fiets en peddelde regelmatig naar An en They in het Amerikaanse waar ze zich op hun bedrijf kon doen gelden. Daarnaast ging ze ook op gezette tijden terug naar het Kanaal om m.n. Drika Lammers de helpende hand te bieden.

Uiteindelijk kwam begin juli 1960, zo rond de kermis, het moment dat we ons nieuwe huis in het Broek (nr.5) konden betrekken.

• het nieuwe huis in het Broek

We kregen als eerste burens Marietje en Hub Custers die het andere pand hadden gekocht. We hebben er, opnieuw 23 jaar, voortreffelijke en fijne buurlui aan getroffen, die, ondanks de leeftijdsverschillen met onze ouders, deze mensen uitstekend aanvoelden. We liepen bij elkaar de deur niet plat maar ze waren er als het nodig was, op plezierige maar ook op droeve momenten. Vooral in de tijd toen ons Moeder het dagelijkse leven veel alleen moest doormaken was met name Marietje vaak een steun en toeverlaat voor haar.

De verhuizing verliep verder redelijk vlot. Op eenvoudige wijze werd het nieuwe huis ingericht. Zouden de meisjes het hier en daar wel wat royaler hebben aan willen pakken, de

financiën en de behoudende inslag van onze ouders hielden dat tegen. Het werd toch keurig ingericht, het was er goed wonen en voor de getrouwde kinderen een goed thuiskomen.

In verband met die verhuizing vertelde Cisca me een aardige anekdote uit die tijd, waarin overigens Miet de hoofdpersoon was. Moeder was even naar Meijel, naar Riet, en Miet zag de kans schoon om het nodige aan overtollige stropdassen, jurken en nog veel meer dingen in 'n zak te stoppen en naar Cisca te brengen, die wel voor verder opruimen zou zorgen. Edoch, net toen ze de Broekstraat in fietste, de zak achterop, kwam ons Moeder aanrijden en zag haar. Het zal de lezer(es) duidelijk zijn dat de zak terugkwam, en dat Miet "onder uit de zak kreeg" Ons Moeder kon werkelijk nergens afstand van doen. Wie kent niet het mandje met kopjes, waarin er amper een in zat dat nog een oortje had of geen barsten kende. Bedenk evenwel dat wij allen, mede door deze zuinigheid, zijn geworden wat we nu zijn.

• Oma met Jean en Ellen

In de tijd dat ons Moeder nog aan het kanaal woonde had ze de gewoonte om 's zondags 's morgens na de H.Mis bij Cisca en Hein een kopje koffie te komen drinken, ze kwam er immers langs. Toen ze aan het kanaal weg waren viel dat weg. Cisca had er in het begin moeilijk mee dat ze dit moest missen.

Inmiddels gepensioneerd kon Vader het zo eindelijk wat rustiger aan gaan doen. toch zouden beiden, Vader en Moeder, niet op hun lauweren gaan rusten, want het tuinbouwgebeuren liet hen toch niet los. Ze hadden inmiddels van het Neerkantse

Kerkbestuur een stukje grond van ca een ½ hectare kunnen huren, gelegen aan de bosrand nabij Cor van Drunick. Ik heb de indruk dat Vader nooit zo'n warm voorstander is geweest van deze nieuwe tuinbouwactiviteiten, ons Moeder echter des te meer. Met het staken van het bedrijf was er voor haar eigenlijk een soort leemte ontstaan. Ze moest zich nu wel meer op het huis en omliggende tuin richten maar daar lag toch niet haar liefhebberij, nee die lag duidelijk bij de augurken en de bonen. Het duurde dan ook niet lang of we hadden weer een nummer bij de tuinbouwvereniging en gingen weer leveren, zij het op bescheidener schaal. De taken waren ook hier duidelijk verdeeld. Moeder zaaide, pootte, schoffelde en oogstte. Vader verzorgde het randgebeuren, spitten, palen en draad plaatsen, de kisten ophalen, augurken wassen en leveren.

• 1964 : Koffiepauze aan d'n bosrand

Kwamen er vroeger al familieleden de grond omploegen (Driek-Oom, Ome Henri, Jan van Tante Anna) nu was het vaak schoonzoon Jan Janssen die z'n schoonouders op die manier vooruithielp. Was dit tuinbouwgebeuren vooral voor Moeder een manier om zich te doen gelden het bracht ook nog wat extra inkomen in het laatje. Dit stelden hen in staat om in de zestiger jaren het leven wat royaler te kunnen inrichten en voor en na de kinderen wat extra's te kunnen

toestoppen. Dat hadden ze altijd graag gedaan maar vroeger zat dat er helemaal niet aan.

Slechts enkele extraatjes, zoals het jagersgeld, het geld van de notaris e.d. werden onder de kinderen verdeeld. Nu echter wisten onze ouders zowaar weer wat te sparen en ons Moeder had de fijnste verjaardag als ze, naast de traditionele pak speculaas en 'n paar handdoeken haar kinderen weer f 50,- of f 100,- kon toestoppen, zo waar geen grote kapitalen, met z'n tienden is de spoeling immers ook dun, maar we waren er blij mee.

Intussen was ook de eerste televisie bij ons in huis gekomen. Ons Moeder heeft er nauwelijks ooit naar gekeken of geluisterd (ze snapte er ook niks van zei ze eerlijk). Vader echter des te meer. Had hij vroeger al altijd volop belangstelling gehad voor het dagelijkse gebeuren in de wereld, nu het via het scherm in de huiskamer werd gebracht groeide dit alleen maar. Hij volgde de gebeurtenissen dan ook op de voet. Daardoor raakte hij wel eens geïrriteerd als hij door dat 'getatel' van ons Moeder niet alles kon horen. Ons Moeder was in de tuinbouw aan het bos weer helemaal in haar element. Als het weer en de huiselijke omstandigheden het maar enigszins toelieten was ze op 't land te vinden. Wie kent niet dat beeld, een vrouwke op klompen, de wat afgezakte sokken met weckringen opgehouden, een oude jurk, een blauwgeruite schort het rode vest en een boerenbonte zakdoek wat slordig als kopdoek op het hoofd? Hiernaast vindt U daarvan nog een treffend portret.

Zo kon ze nog een aantal jaren lekker tuinen totdat het Vader allemaal te zwaar werd en ze het echt rustig aan gingen doen.

• 40 jaar samen getrouwd

Inmiddels was een ander feest gevierd geworden, hun 40 jarig huwelijksfeest op 26 april 1966.

Het werd een geweldig fijn feest, daar in Internos, Allereerst voor hen zelf, de jubilarissen, maar ook voor de kinderen, hun echtgenoten, als ook de kleinkinderen, inmiddels 41 in getal.

Alle ooms en tantes waren uitgenodigd en gekomen, oude problemen waren opzij gezet, het werd een fijne bruiloft met, hoe kan het ook anders Piet Huys als muzikant. Ook de kinderen deden hun best, vooral Leo en Miet.

• Zo voelde ons Moeder zich in haar element

Zij hadden weer de nodige historische gebeurtenissen op muzikale rijm gezet.

Kubke en Truuke, de duobroek, 't werd allemaal opgevoerd. Op naar de gouden vijftig zongen we toen!

Waren aan de tuinbouwactiviteiten zoetjes aan een einde gekomen een andere activiteit van ons Moeder werd stilaan begonnen en zou uitgroeien tot een ware Winkel van Sinkel. ik bedoel hier, U raadt het al, de handel van Jos Strijbosch, onze neef die al vele tientallen jaren bij Dorus-Oom en Tante Nel kwam met z'n wagen vol textiel, gordijnen, stoffen enz..

In de tijd dat velen nog thuis waren werd dan ook vrijwel wekelijks wat gekocht, ondergoed, sokken, 'n lapke stof voor de durskes.

Bij het kleiner worden van het gezin werd de omzet van Jos steeds minder. Maar er kwam een alternatief, door Jos heel goed herkend en gebruikt. Met het trouwen van de kinderen begon de familie respectabel te groeien. Waren er in de vijftiger jaren 18 kleinkinderen geboren, in de zestiger jaren kwamen er nog 'ns 24 bij, terwijl na 1970 het gouden aantal van 50 kleinkinderen werd vol gemaakt.

• Vader wordt 65 jaar, er mag gefeest worden!!

En dat kleine grut ging groeien, de een nog al harder dan de ander. Dat was handel voor Jos. "Tante Nel, hier heb ik nog 'n paar ponnekes, net iets vur de durskes van ellie Anneke; ik zal ze hier laten, dan kan ze de zondag 's kieken" "Des goe, Jos, dè doe mar" zei ons Moeder dan. En zo ging dat groeien, beste mensen, ging er in 't weekend voor f 75,- aan artikelen weg, 's weeks nadien kwam er weer voor f 125,- bij. Er waren weken bij dat Moeder Jos wel enige honderden guldens aan opbrengst kon overhandigen. Jongens, dan glunderde ze, Jos natuurlijk ook! Waren het eerst vooral de kinderen waarmee ze omzet behaalde nadien had ze in de Neerkant een vaste klantenkring opgebouwd.

• De 1^e maal 4 geslachten met Nel, An, Mien en Annemarieke

In vrijwel de meeste gevallen werd, als je thuis kwam, een bezoek aan een van de slaapkamers gebracht waar op en onder de bedden haar koopwaar stond uitgesteld en het moest gek gaan als je niet met een stel ondergoed, 'n paar sokken of wat dies meer zij, naar beneden kwam. En och, beste mensen, laten we eerlijk zijn, we hebben er allemaal wel voordeel bij gehad, ook al kochten wel ook wel 'ns minder fraaie of passende spullen. We deden 't ook om haar een plezier te doen. Want plezier erin dat had ze, zeker weten! Als een jonge ondernemster waarde ze rond tussen haar artikelen. En de prijzen, ze kende ze allemaal uit d'r hoofd. En de administratie dan, zult U zeggen. Wel, die bestond uit een simpele textielkaart, zo eentje die tussen de hemden zit, weet U wel. Als die vol was werd gewoon weer een nieuwe beschreven. Zo had ons Moeder een goede tijdsbesteding gevonden die er, ik durf dat gerust te stellen, mede toe heeft bijgedragen dat we haar zo lang in ons midden mochten hebben, dankzij de "winkel van Jos".

Beste mensen, de zestiger jaren raakten voorbij, we kwamen in een nieuw tijdvak wat voor onze ouders een afsluiting zou worden van een zwaar, maar bovenal een gelukkig leven, hun levensavond.

VI DE LEVENSAVOND VAN ONS MOEDER

Daar zaten ze dan, de oudjes, al enkele jaren precies zoals ze waren begonnen, met z'n tweeën. Alleen, ze hadden toen nog haast een heel leven voor zich, nu konden ze er op terugzien en verder maar afwachten wanneer hun tijd gekomen zou zijn. Daar waren ze altijd heel nuchter en eerlijk in. "Als gij" zo zei vader dan met 'n knipoog, eerder weg bent dan ik, dan ga ik nog op 'n ander uit". "Ach wa" zei ons Moeder dan op haar beurt "wie zou jou nog willen? Ikke nie, ik hoef ginne andere meer". En dat meende ze ook, ze was altijd heel gelukkig geweest met Vader, geluk wat overigens wederkerig was.

• Samen oud geworden!

En Moeder, zij winkelde maar door. Als je op bezoek kwam en ze was niet beneden of in d'n hof dan kon ze nog maar op een andere plaats zijn en dat was op een van de slaapkamers, temidden van haar textiel. Met een aspirantkoper, of zo maar wat opruimen, of, en dat deed ze ook regelmatig, aan 't "balansen" Ze telde dan de voorraad, wist precies uit d'r hoofd wat alles kostte, zowel de inkoop- als de verkoopprijs en liet het Vader naderhand uittellen, want die was daar goed in. De uitkomst moest weer kloppen met die ene textielkaart, U weet nog wel, waarop ze haar boekhouding voerde. Meestal was de waarde van de voorraad hoger dan het saldo op de kaart, maar dat kwam vooral doordat ze d'r winst erin liet zitten. Zo

kon ze van tijd tot tijd een partij handdoeken, washandjes e.d. opzij leggen om ze bij gelegenheid weer uit te delen, want dat was haar liefhebberij, uitdelen! Moeder had er altijd enorm plezier in als ze anderen blij kon maken. Ze was zelfs in staat om zichzelf tekort te doen om maar voldoende te kunnen sparen om later te kunnen uitdelen.

• Een trotse overgrootmoeder

De zorg voor huis en haard begon de oudjes inmiddels wel wat moeilijk te vallen. Ze stonden er in principe alleen voor, waarbij kwam dat ze in het verleden nooit zoveel aandacht daaraan besteed hadden, ze lieten het al vroeg aan de kinderen over. Maar ook nu stonden de kinderen klaar om, waar nodig, de helpende hand toe te steken. Zo is er in de loop van de jaren door diverse ploegen de periodieke schoonmaak, witten, behangen e.d. uitgevoerd. Een jaarlijks terugkerend karwei was ook het omspitten van de moestuin, want nu Moeder aan de bosrand niet meer kon tuinen moest ze thuis toch ook d'r "heufke" hebben.

Voor de dagelijkse zorgen hulp was Moeder aangewezen op de kinderen die in haar nabijheid woonden, Cisca en Hein en Riet en Mart. Zij hebben zich in al die jaren voortreffelijk van hun taak gekweten. Riet met het wekelijks poetsen en de verzorging van de krullen van ons Moeder, Cisca met vooral de was en het boodschappen doen. Hein had de zorg voor de tuin en het

huisonderhoud. Mart tenslotte was er als het nodig was, zeker voor de spectaculaire klussen zoals het vegen van de schoorstenen, goten e.d.

Voor de armere gezinnen had ze altijd we iets te geven zoals groenten en fruit zodat ze dat niet hoefde te kopen.

Toen haar eigen kinderen trouwden en een gezin opbouwden was ze altijd in de weer om ze wat toe te steken of de hulp te bieden die ze nodig hadden. Van haar kleinkinderen kon ze op haar eigen manier van genieten en die gingen dan ook graag naar de "snoepjesoma"

Ook na het overlijden van haar man en onze vader bleef er voor ons een warm thuis over waar we graag kwamen.

Een kaartje leggen was haar lust en leven en ze heeft daar ook uren mee doorgebracht evenals haar winkeltje van Jos.

Eenmaal in het bejaardenhuis, waar ze overigens niet graag naar toe ging, heeft ze toch gezorgd dat alle kinderen en kleinkinderen haar graag bleven bezoeken en tot het laatste toe heeft ieder haar bijgestaan. Wij zijn daarom veel dank verschuldigd dat wij zo'n lieve moeder en oma hebben gehad.

Ondanks dat onze ouders al een lang, maar ook een zwaar leven achter de rug hadden, had de medische stand nog maar weinig aan hun kunnen verdienen. Had Moeder enkele malen in het ziekenhuis gelegen, overigens voor betrekkelijk onschuldige dingen, Vader was er alleen maar op bezoek geweest. Ook de huisarts kwam nauwelijks over de vloer. Och men voelde zich wel eens niet zo lekker, maar met wat doorzetten en kwakkelen ging dat wel weer over. Zo dacht men er ook over toen Vader zich begin oktober 1973 niet lekker voelde. Hij kroop onder de wol, maar het werd eerder slechter dan beter, zodat 's zaterdags de huisarts toch werd geraadpleegd. De voorgeschreven medicijnen hadden echter weinig positieve uitwerking. In de late zondagmiddag werd de dokter opnieuw geraadpleegd, die het raadzaam achtte, uit voorzorg, hem naar het ziekenhuis over te laten brengen daar was men op alle eventualiteiten ingericht.

Het ging allemaal erg snel, de dokter waarschuwde een ambulance en Vader werd naar Deurne overgebracht.

In Deurne werd na een eerste onderzoek de situatie als ernstig beoordeeld en men achtte het raadzaam, opnieuw uit voorzorg, Vader te voorzien van het H.Oliesel. De kinderen werden gewaarschuwd en zo stonden we om ca. 8 uur 's avonds samen met Moeder rondom het bed van het hoofd van onze familie, Vader.

Na deze korte plechtigheid drukten wij Vader allen de hand en wensten hem het beste en vooral veel beterschap, in de hoop dat er dat ook in zou zitten. Menigeen had er toch zo zijn of haar twijfels over. Tot ons Moeder zei Vader: "Zo is 't goe, Nel." daarmee te kennen gevend er voor klaar te zijn.

Zo togen we allen weer terug naar de Neerkant, naar Moeder thuis om nog wat te praten. Nadien ging iedereen weer naar huis, het was immers afwachten en morgen was het weer maandag. Waar iedereen al min of meer bang voor was gebeurde ook. We waren goed en wel thuis of daar was dat telefoontje. Vader was overleden!

• Vader zoals we hem in herinnering hebben

We stonden perplex, aan de grond genageld, verslagen. Ondanks dat we er een voorgevoel over hadden konden we dat nauwelijks geloven, onze Vader was er niet meer. Onze gedachten gingen meteen ook uit naar dat kleine vrouwke

in de Neerkant dat "hare Dorus" kwijt was en het voortaan alleen zou moeten klaren. Haast automatisch werden we naar een plaats gedreven, naar ons Moeder, rondom d'r bed, waar we samen ons verdriet beleefden en elkaar in deze moeilijke uren steunden. En ook nu gebeurde het, zoals in het verleden al vaker het geval was, ons Moeder was, hoewel ook intens verdrietig, toch sterk, sterker nog dan de meeste van ons. Ze was een kranige vrouw die dit verdriet goed wist te dragen.

Op woensdag 10 oktober 1973 droegen we Vader, als bedroefde maar toch trotse vrouw en kinderen ten graven, in aanwezigheid van zovele familieleden en vrienden en kennissen dat na afloop de zaal voor de koffietafel veel te klein was om zoveel mensen tegelijk plaats te bieden.

Het alledaagse leven hernam zich weer. Iedereen had z'n eigen besognes en zorgen. Voor Moeder daarentegen was er veel veranderd. Had ze eerst Vader bij zich om mee te praten, nu waren er vele momenten dat, als ze behoefte had om te praten of haar verdriet te uiten er niemand was om als klankbord te dienen. Och we kwamen allemaal veel naar huis maar desondanks vielen er veel lege en stille uren. Soms ook op zondagmiddag, juist als ze zeker iemand verwachtte. Gewoontegetrouw zette ze om een uur of twee een flinke pot koffie en legde de kaarten klaar. Zo kon het gebeuren dat je de ene zondag met velen tegelijk op visite kwam maar er waren ook zondagen dat Moeder om zes uur nog met de koffie zat.

• Ons Moeder in een ziekenhuisbed

Nadat een dergelijke situatie zich enkele malen

had voorgedaan werden er afspraken gemaakt, iets wat eigenlijk al vanaf het begin had moeten gebeuren. Leo stelde een schema op aan de hand waarvan het zondagsbezoek in ieder geval geregeld was, nadien nog aangevuld met de zaterdagavond. Een enkele uitzondering daargelaten heeft iedereen er zich in al die jaren keurig aangehouden.

Al naar gelang de tijd voortschreed begonnen de veranderingen rondom ons Moeder zich af te tekenen. Hoewel haar wil en geest ogenschijnlijk nog nauwelijks van de voortschrijdende ouderdom te lijden hadden begon de lichamelijke slijtage toe te nemen. Vooral ter been wou het niet meer zo best lukken. Het duurde wel even voordat ze dat zelf ook inzag maar ze stemde er mee in dat ze de tuin zou laten voor wat hij was en dat ze beneden zou gaan slapen want die trap op en af werd een groot probleem en voor de kinderen leverde dit menig angstcomplex op. Dit trappenprobleem bracht ook met zich mee dat het textielhandeltje moest worden beëindigd

• Moeder lacht, ze is gelukkig

Nou was ze al eerder begonnen met afbouwen maar het kostte Riet wel enige moeite om ze zo ver te krijgen, maar het lukte. Nou had ze er in de loop van de tijd een bezigheid bij gekregen waar ze nu in versterkte mate mee door kon gaan, het breien. Dit had ze in vroegere tijden altijd al gedaan maar sinds de komst van Jos was daar ook het nodige garen bij gekomen dat ze al breiende omzette in dassen, wanten, maar vooral sokken, in allerlei kleuren, vormen en maten. Ze was er zo trots op als ze 's zondags de weekproductie kon laten zien, die ze vervolgens probeerde te slijten aan wie er ook maar over de vloer kwam. Zelfs de Deurnese boeren die bij Joke en Jan kwamen smeerde ze een paar sokken aan. Zo wist Moeder haar tijd toch nuttig te besteden.

Sinds dat ze voort slecht ter been was kwam Moeder niet meer in de Kerk, iets wat ze voordien altijd trouw gedaan had. Vooral de bezoeken aan het kerkhof, de rustplaats van haar geliefde man, maakten op ons, kinderen, altijd een grote indruk. De wijze waarop zij hardop met hem sprak getuigde van een groot vertrouwen in het hiernamaals. Het deed haar zichtbaar goed als ze hem een bezoek had gebracht, ondanks dat Vader niks terug had gezegd.

Het jaar 1976 zou, zo dachten we begin zeventig nog, voor onze familie een bijzonder jaar worden immers dan zouden onze ouders vijftig jaar getrouwd zijn. Moeder was al enige jaren voor deze gouden bruiloft aan het sparen geweest want feestvieren gaat niet voor niets. Maar, zoals eerder gezegd, wij mensen zijn nu eenmaal niet in staat om de gebeurtenissen en de geschiedenis te regisseren want met de dood van Vader waren deze vooruitzichten tenietgedaan, vooral tot grote teleurstelling van Moeder, want als ze ergens trots op was, ook zij, waren het wel haar gezin, de kinderen en kleinkinderen. Maar goed, geen nood, ze wist het toch te regelen dat we samen feest konden vieren en wel op 30 november 1978 toen ze 77 werd en 3 jaar later in 1981 opnieuw toen ze haar tachtigste verjaardag vierde. Het werden beide geweldige feesten waar Moeder en Oma het middelpunt

was en wat vooral ook voor de kleinkinderen tevens een fijne gelegenheid was om neef en nicht te ontmoeten want met het voortschrijden van de tijd was daar steeds minder gelegenheid voor.

• 30 nov.1981: ons moeder wordt 80 jaar

Toch werd deze 2^e familiereünie overschaduwed door het verlies van een onzer meest vrolijke kleinkinderen eerder in dat jaar. Op 6 juni 1981 kwam Leo Pijnenburg, het 9e kind en 5e zoon van Cisca en Hem ten gevolge van een noodlottig ongeval om het leven. De familie was diep geschokt en onze gedachten en medeleven gingen uit naar zijn ouders, broers en zussen. Samen probeerden we ons verdriet te uiten en de baas te worden. Leo, een jongen van 20 jaar, levenslustig, goed voor iedereen, vol met grappen, hij was er niet meer bij. We zullen hem altijd blijven missen.

• 30 nov.1981: Moeder neemt felicitaties en cadeaus in ontvangst

De gezondheid van ons Moeder liep langzamerhand terug, vooral toen ze een eerste, zij het lichte hersenbloeding had gehad was dat duidelijk merkbaar. Haar spraakvermogen was in

lichte mate aangetast maar vooral het feit dat ze nog steeds zelfstandig woonde en zich in noodsituaties nauwelijks zou kunnen redden baarde ons allen zorgen.

Maar, zoals dat bij oudere mensen wel vaker is, zelf zien ze dat niet zo in en van een bejaardenhuis willen ze niets weten. Zo ook ons Moeder. Heel begrijpelijk overigens, want je moet nog al wat privacy, ruimte en noem maar op prijsgeven als je deze stap maakt, daarbij wist Moeder ook wat de maandelijkse verpleegprijs was.

Toch zou er een stroomversnelling optreden toen Moeder opnieuw verschijnselen vertoonde die op een nieuwe hersenbloeding leken. Het zelfstandig wonen leek steeds minder verantwoord. Met veel tact wisten enkele dochters, m.n. Riet en Miet Moeder tot het inzicht te brengen dat ze, ondanks alle beperkingen die dit met zich mee bracht, in het bejaardenhuis toch het beste verzorgd zou zijn. Zij stemde er mee in, zij het niet van harte. Aanvraag en inschrijving konden plaatsvinden.

Al vrij spoedig bleek een kamer in het Meijelse bejaardenhuis vrij te komen, weliswaar zonder eigen toilet maar er werd toch mee ingestemd. Begin april 1983 zou Moeder de intrek kunnen nemen. Er werden de nodige maatregelen getroffen, de kamer werd ingericht, de nodige nieuwe meubeltjes en andere inventaris werden gekocht.

• Twee zusjes maken samen lol!

Op 28 maart 1983 zou Moeder overhuizen, maar voordien zouden we nog eenmaal gezamenlijk bijeenkomen om alle bezittingen die ze niet mee naar Meijel zou nemen te trachten in goed

onderling overleg te verdelen. Op voorstel geschiedde dit bij opbod. Om deze “veiling” zo goed en zo snel mogelijk te laten verlopen hadden Wim en Piet vooraf geïnventariseerd en de stukken genummerd. Onder leiding van veilingmeester Piet werd het een vlotte verkoop maar vooral een plezierige verkoop, waarbij men elkaar soms op sportieve manier in het vaarwater zat. Piet heeft nog altijd de inventarislijst met de prijzen bewaard en het is een stuk nostalgie als je die lijst doorneemt. Hieronder een kleine bloemlezing uit die veiling:

Nr	Omschrijving	Prijs	Voor
2	Lampetkan met zeepbakjes	2,--	Joke
21	2 schilderijtjes Jezus taferelen	13,--	Piet
29	2 deurs kleerkast (grijs geverfd)	5,--	Dora
44	Kunstkerstboom	7,--	An
51	Plastic po	1,--	Rien
52	Geëmailleerde po	3,--	Leo
55	Kameelzadel	18,--	Riet
82	Kambakje	2,--	Wim
93	Gasfornuis	50,--	Cisca
112	Witte brodtrommel	10,--	Miet
114	Oude koektrommel (uit Grootmoederstijd)	5,--	Riet
160	Landhak	40,--	Dora
195	H.Hartbeeld met tafeltje en kleedje	106,--	Leo
205	Schilderij 25 jar.huwelijksfeest	25,--	An

De gehele opbrengst kwam bij ons Moeder in de slip, waar het overigens niet lang bleef want de aandachtige lezer(es) kan wel raden welke bestemming zij er aan gaf. Maandag 28 maart was Moeders laatste dag in het huis waar zij, opnieuw 23 jaar, had gewoond en lief en leed had gedeeld met man en kinderen. Het valt te begrijpen dat ook dit afscheid zwaar viel.

En daar zat ze dan, op haar nieuwe kamer met d'r nieuwe spulletjes. Ondanks dat we allen haar probeerden op te beuren had ze het er niet gemakkelijk mee. Hoewel dat Moeder met vreemden altijd vlot aanbuurtte was het niet iemand die zelf gauw contact zocht. Dit had tot gevolg dat ze veel op zich zelf zat. Toch was er een medebewoonster waarmee ze het enorm goed vinden en die haar in alle opzichten tot steun was, Mevrouw Peeters. Ook toen ze nadien naar de grote vleugel verhuisde waar een kamer met toilet vrijkwam bleef Mevrouw Peeters haar trouw bezoeken.

Moeder was nog maar enkele weken in Meijel of de familie werd opnieuw geschokt door het overlijden van iemand die ons zeer nabij stond en waarmee wij allen meeleeften. They de man van onze oudste zus An. Hoewel hij al een langdurig ziekbed had gehad en zijn ziekte ongeneeslijk bleek kwam de mededeling van z'n overlijden toch als een schok op ons over. Veel te vroeg, gerekend naar aardse begrippen moest They z'n vrouw en kinderen verlaten en zich aan de Heer overgeven. Ons medeleven ging opnieuw uit naar diegenen die hem bijzonder liefhadden, zijn vrouw en zijn gezin, zij moesten het verder zonder hem zien te klaren.

• Moeder in haar stoel in haar kamer in Meijel

Het wereldje van Moeder was nu toch wel heel erg klein geworden. Met breien en met kaarten werden haar dagen gevuld. Hoe vele malen zouden wij allen samen met haar “geduzend” hebben, op zoek naar het schoppen vrouwtje?

Toch was het Meijelse bejaardenhuis voor ons vertrouwde plek geworden waar we onze geliefde Moeder konden ontmoeten, een kōmke koffie drinken, wat buurten en je kwam er meestal niet langs, wat kaarten. Maar och, we deden haar daarmee een groot plezier, dus waarom niet.

Ikzelf bewaar de fijnste herinneringen aan de woensdagavonden als ik voor de repetitie in de Neerkant even bij haar langs ging om wat te babbelen. Er was een persoon die ontelbare malen bij haar kwam en haar op alle manieren tot steun was en dat was Riet. Moeder had indertijd bewust voor het Meijelse gekozen om haar in nabijheid te hebben. Met enorme inzet,

tact en geduld, Moeder wilde wel 'ns ooit anders dan dat Riet dacht dat goed voor haar was, wist Riet Moeder toch keurig te verzorgen. Daarvoor nog ons aller dank, Riet, het was geweldig wat je deed!

• Ons Moeder, op zoek naar het schoppen vrouwtje

Toch kon je in het najaar van 1984 merken dat het terugliep met Moeders gezondheid. Het breien ging steeds slechter, ze kon het niet goed meer zien, het kaarten ging haar steeds slechter af, de fut was eruit. Ze ging ook steeds meer in zichzelf leven, de heel oude dingen van vroeger kwamen steeds vaker boven, iets wat je vaker aantreft bij oude mensen die in een eindstadium verkeren. Ze verbleef ook steeds vaker en langer in bed of zat in haar stoel voor zich uit te staren. Wat er in haar omgving konden we vaak slechts gissen. Zo verliep de laatste levensfase van Moeder.

Uiteindelijk kwam ze in een fase dat aan de laatste sacramenten moest worden gedacht. Er werd met haar, haar dokter en de priester van het huis overlegd. Het zou het fijnste zijn als ze dit in volle bewustzijn, samen met haar kinderen en schoonkinderen zou kunnen ontvangen. Zo geschiedde dit op maandag 11 februari 1985 in haar kamer, omringd door allen die zij liefhad. Met een brok in de keel en tranen in de ogen van

verdriet en ontroering waren wij getuige van hoe Moeder het H. Oliesel ontving, nu was ze er helemaal klaar voor. Toch wist ze ons desondanks nog te laten lachen toen ze liet vragen “Wat de Pater verdiend had voor zijn diensten?”

• Moeder in diepe gedachten verzonken

Nu begon voor haar en voor ons een tijd van afwachten hoe de verdere ontwikkelingen zouden zijn. Een ding stond vast, in dit stadium konden en mochten we haar niet meer alleen laten, zij zou in ieder geval haar doodstrijd niet alleen hoeven doormaken. Zo begon voor ons allen, kinderen maar ook de schoonkinderen en in een enkel geval een kleinkind een tijd van de wacht houden, Moeder bijstaan in haar moeilijke momenten, er zijn als ze je nodig had, 24 uur per dag, in ploegendienst. Iedereen zal deze uren van aanwezigheid in die kleine besloten ruimte op zijn of haar eigen wijze hebben beleefd. Een ding is zeker, het waren uren die je altijd bij blijven, waar je met een warm gevoel aan terugdenkt, het waren uren die je nader tot elkaar brachten.

Ondanks dat ze er helemaal aan toe was en dit ook meermalen te kennen gaf was haar tijd blijkbaar toch nog niet gekomen. Haar toestand stabiliseerde zich, het werd niet beter maar ook niet veel slechter. Gaandeweg begon zich de vraag op te werpen, hoe moet dat nu verder? Hebben we er wel goed aan gedaan om deze toestand zo lang werkeloos te laten bestaan? Was de analyse van de huisarts wel de juiste? Met de huisarts werd opnieuw overleg gepleegd wat de mogelijkheden nog waren. Omdat alle hoop toch niet verloren scheen werd in overleg

met Moeder, voor zover dat nog mogelijk was, besloten om haar toch naar het ziekenhuis te Deurne over te brengen om te onderzoeken wat nu eigenlijk precies de oorzaken waren en wat er nog aan te doen was. En zowaar, Moeder leefde weer een beetje op, wellicht mede tengevolge van de voeding die haar, soms tegen wil en dank, werd gegeven.

Ofschoon wellicht bij menigeen achteraf bezien enige wroeging ontstond dat we haar in dit stadium weer lieten verhuizen geloof ik toch stellig dat dit het enige juiste was ons te doen stond, namelijk te zorgen dat zij de meest optimale verzorging en behandeling kreeg die nodig was.

Na ongeveer een week in het ziekenhuis te hebben verbleven kwam ze weer terug in Meijel waar ze nu weer was aangewezen op de verzorging door het huispersoneel. Deze verzorging was er op gericht om haar weer te activeren, maar voor ons Moeder hoefde het allemaal niet meer.

Op de vroege zondagmorgen, 24 maart 1985 kregen we allen een telefoontje dat we met spoed naar Meijel moesten komen, ons Moeder ging ons verlaten. Successievelijk kwamen ze allen aan, uit Deurne, Helenaveen, Asten, Neerkant, America, Mierlo-Hout, Meijel en Rotterdam. Ofschoon Moeder al enigszins in coma was geraakt was het toch net alsof ze blij was dat we er waren. Zo stonden we ons Moeder bij in haar stervensuur, dat steeds dichterbij kwam. Om ca 7 uur in de morgen, het begon licht te worden, viel voor Moeder de Aardse duisternis in en kon zij het Hemelse licht aanschouwen, na twaalf jaar weer aan de zijde van haar geliefde man.

Op woensdag 27 maart 1985 legden we haar, in aanwezigheid van al onze kleinkinderen, hun partners, alsook ontelbare andere familieleden en kennissen te rusten in haar graf, naast haar man, onze Vader en Grootvader. Allen die hen gekend hebben zullen met mij beamen: Dit waren twee fijne mensen, zij hielden van elkaar en van hun gezin, het was fijn hen als ouders te hebben!

• Onze ouders, een paar om in te lijsten !

En opnieuw zat de Neerkantse Willibrordus kerk boordevol. Naast onze eigen grote familie met onze vele kleinkinderen en hun partners kwamen ook vele neven en nichten van hun tante Nelleke afscheid nemen, een teken dat ze in onze gehele familie een geliefde tante was. De H. Mis werd door Pastoor Even opgedragen. Zowel in zijn persoonlijk woord tijdens de “herdenkingsmis” op de vooravond als op de begrafenis zelf wist hij ons Moeder zeer goed naar karakter en eigenschappen te schetsen. Onderstaand volgen beide teksten:

Winmis:

“Net toen ik zondagmorgen was opgestaan rinkelde de telefoon en kreeg ik het bericht dat Petronella Joosten - van Loon zo juist was overleden. Daags tevoren had ik nog een gesprek met één van haar dochters die mij vertelde dat Moeder het slecht maakte. Ze schrompelde steeds meer in. Het breien, een van haar liefste bezigheden had ze opgegeven. Ze taalde er niet meer naar om de breipennen op te nemen. Ze had geen fut meer om verder te leven. Haar taak was volbracht en ze verlangde naar de dood. Vredig is zij in het bijzijn van haar kinderen gestorven. We mogen blij zijn dat pijn haar bespaard is gebleven.

Deze vrouw had een aangeboren goedhartigheid. Daardoor maakte ze gemakkelijk vrienden. Iedereen had graag met haar te doen. Voor de verzorgsters in het bejaardenhuis was zij een lieve patiënte. Dankbaar toonde zij zich voor elke dienst of attentie die haar bewezen werd. Zij

verstond de kunst om van het leven te genieten. Als er een feest was kon zij lekker meedoen. Zij legde dikwijls een kaartje en had plezier in het spel. In haar goede dagen werkte ze graag in de tuin. Ze hield van de natuur in de Peel. In haar grote familie vormde zij het hart. Jong en oud hadden het met Oma hoog op.

Ze heeft haar jaren hier op aarde gehad. Toch geloven wij dat God met de mens méér voorheeft dan alleen dit leven. Volgende week herdenken wij weer het lijden en sterven van Jezus, onze Heer. Met Pasen vieren wij zijn opstanding uit de doden. Zijn weg is ook de onze. We mogen vertrouwen dat iedereen, die met Hem is verbonden, mag delen in zijn verheerlijkt, nieuw bestaan. Weliswaar is deze vrouw van ons heengegaan, maar wij hebben de hoop dat zij nu leeft in God, samen met haar man. Van wie zij zo gehouden heeft en haar reeds veel eerder ontvallen is.”

•De nieuwe Neerkantse kerk waar de begrafenisplechtigheid plaatsvond

Inleiding uitvaartmis:

“U allen heet ik welkom in deze kerk. Het doet zowel de familie als mijzelf goed dat u met zovelen hier aanwezig bent rond deze overledene Petronella Joosten – van Loon. Uit uw aanwezigheid en belangstelling blijkt dat u zich op een of andere manier bij haar betrokken voelt. Zij heeft een verdienstelijk leven achter zich liggen.

Straks zullen wij haar vergezellen naar haar laatste rustplaats waar zij begraven zal worden naast haar man, wiens graf zij tijdens haar leven zo vaak heeft bezocht. Als gelovigen zij wij hier bijeen. Wij geloven niet dat de dood het laatste

woord heeft. Al wordt haar lichaam aan de schoot der aarde toevertrouwd, we verwachten stellig dat deze vrouw bij God in goede handen is. Heeft Hij ons in Christus niet getoond dat Hij het voor ons leven opneemt? Onze Vader in de Hemel gunt ieder van ons leven in overvloed, geluk zonder einde. Door de poort van de dood heen wacht ons een nieuw bestaan, waarvan geen mens zich een voorstelling kan maken. Voordat we deze dienst voortzetten willen wij eerst ons tot God bekeren en Hem vergeving vragen, voor het kwaad dat we Hem, anderen en onszelf hebben aangedaan.”

Toespraak tijdens de uitvaartmis:

Nog maar twee jaar geleden is het dat Nel Joosten – van Loon haar intrek nam in het bejaardenhuis van Meijel. Tot aan haar 81^e levensjaar woonde zij op zichzelf. Het viel haar zwaar afscheid te moeten nemen van haar huis in het dorp om naar elders te verhuizen waar haar meer hulp en verzorging konden worden geboden. Er wordt wel eens gezegd: ‘een oude boom moet je niet verplanten’

Inderdaad, door de jaren heen raken mensen vergroeid met de plaats waar zij al die tijd hebben gewoond. Het liefst willen zij daar ook sterven. Er kunnen zich evenwel omstandigheden voordien, dat er andere maatregelen moeten worden getroffen. In haar geval was het niet verantwoord dat zij nog langer alleen bleef wonen. Zij zag dit tenslotte ook zelf in en gaf zich gewonnen. Toch heeft zij in die andere omgeving nooit helemaal kunnen wennen, ofschoon leiding en verzorgsters hun best deden haar het gevoel van een nieuw thuis te geven.

Enige tijd geleden werd zij door een hersenbloeding getroffen. De verlamming die dit ten gevolge had maakte van deze tot voor kort zo flinke vrouw een invalide mens. Sedertdien verliep het aftakelingsproces snel. Op advies van de dokter die een verslechtering van de bloeddruk en verzwakking van het hart constateerde, ontving zij op 11 februari, het feest van O.L.Vrouw van Lourdes de sacramenten der zieken. Vanaf toen werd er dag en nacht bij haar gewaakt. Afgelopen zondag is zij om kwart over zeven in de morgen voorgoed ingeslapen. Zij

was afgeleefd en verlangde naar haar einde. Ze heeft haar leven gehad. Persoonlijk denk ik terug aan de woorden uit het evangelie van die zondag: ‘Als de graankorrel niet in de aarde valt, blijft hij alleen; maar als hij sterft, brengt hij veel vruchten voort. Wie zijn leven bemint, verliest het; maar wie zijn leven haat – het aflegt – zal het ten eeuwige leven bewaren’

Misschien klinken deze woorden hard in onze verwende oren. Toch tonen zij aan dat het leven slechts waarde heeft als we onszelf weten te geven voor anderen. Wie leeft voor zichzelf verkommert op den duur. Terugblikkend op het leven van 83 jaar mogen we in dankbaarheid erkennen; deze vrouw heeft zichzelf niet gespaard, maar is anderen van dienst geweest, zolang zij kon. Steeds stond zij voor eenieder klaar. Geven was haar leven. Hard heeft ze gewerkt voor haar grote gezin. Dagelijks was ze bezig op het land of in het huis. Daarnaast heeft ze zelfs nog vijftien jaar in textiel gehandeld om een extra centje bij te verdienen. Prijslijsten of een kasboek had ze niet nodig. Al deze zaken waren in haar geheugen opgesloten. Van alle artikelen kende ze exact de waarde en ze wist precies welke klanten voldaan hadden of niet en voor hoeveel ze bij haar in het krijt stonden.

●Hun laatste rustplaats

Wij kunnen ons amper voorstellen hoe zwaar haar generatie het heeft gehad, niet alleen vóór de oorlog, maar ook vlak erna. Het betekende werkelijk zwoegen voor je dagelijkse brood. Velen moesten na de bevrijding letterlijk van de grond af aan opnieuw beginnen. Samen met haar man bouwde ze weer een nieuw bestaan op op de plaats waar zij zich in 1937 hadden gevestigd.

Ouderen onder ons herinneren zich nog wel de plek aan het kanaal waar zij sinds hun huwelijk hebben gewoond. In 1960 betrokken zij een huis in het dorp.

Het moet voor haar een zware slag zijn geweest toen haar echtgenoot vrij plotseling aan een hartkwaal kwam te overlijden. Dikwijls ging zij naar het kerkhof om bij zijn graf met hem te praten. Alles wat haar bezig hield besprak ze hardop met hem. Ze bleef echter niet bij de pakken neerzitten. Ondanks haar leeftijd zag ze er niet tegenop de huishouding te doen in het gezin van een van haar dochters toen deze in het ziekenhuis moest worden opgenomen. Het deed haar zichtbaar plezier om het zondagsgeld aan haar kleinkinderen uit te delen.

Oma was de raadvrouw van velen in de familie. Ze kon goed luisteren en wist je een bruikbaar advies te geven of je een hart onder de riem te steken. Ze had een gul hart en gaf weg wat ze had. Hoeveel zal zij in de loop der jaren niet voor haar kinderen en kleinkinderen hebben gebreid? Rusteloos bewoog zij de pennen en wat onder haar handen vandaan kwam was vakwerk. Aan kaarten beleefde zij veel genoeg en je hoefde er bij haar niet op aan te dringen aan dit spel mee te doen.

Haar leven hier is nu voorbij. Zij heeft veel vreugde gekend, maar ook het nodige verdriet meegemaakt. Wij zouden haar graag alle goeds gunnen, omdat ze voor ons zoveel betekend heeft. Tegenover de dood staan we echter machteloos. Maar eens is er iemand geweest die met hem de strijd heeft aangeboden en hem heeft ontkracht: Jezus Christus. Hij heeft de toegang die was geblokkeerd vrijgemaakt. Hij is ons voorgegaan naar het nieuwe bestaan in God. We mogen vertrouwen dat Hij zijn trouwe dienaars bij zich zal opnemen en laten delen in zijn leven waarvan alle beperktheden en onvolmaaktheden zijn ontdaan die aan dit ondermaanse kleven. Moge zij voor altijd bij de Heer zijn en delen in zijn glorie samen met haar man, haar schoonzoon en kleinkind!"

▲ Ons Moeder, een voorbeeldig mens en moeder

Dit levensverhaal over deze fantastische vrouw die ons Moeder was wil ik besluiten met een erg mooi gedicht dat een van mijn zussen mij aanreikte (geschreven door Siena Haasen uit Asten-Heusden) en dat zo voor ons Moeder geschreven zou kunnen zijn:

Als Moeder er niet meer is

Er is veel waaraan ik dikwijls dacht,
ach, 't zijn zomaar wat losse woorden.
Toen ben ik aan het schrijven gegaan,
het volgende vers is er door ontstaan.

Velen van ons hebben nog een Moeder,
velen helaas niet meer.
Maar hoe het ook zij,
het beeld van je Moeder blijft je steeds nabij.

Zij immers legde de grondslag,
van de dingen in ons bestaan.
Van al wat wij bezitten,
daar heeft Moeder veel voor gedaan.

Vol vreugde en blijdschap,
werden wij destijds verwacht.
Kunnen wij dat ook nog zeggen,
als bij ons een kind wordt verwacht.

Of durven wij niet meer te vertrouwen,
op de goedheid van de Heer?
Net als destijds ons Moeder,
zij legde zich eenvoudig bij alles neer.

Die opofferende liefde,
voor haar kind en gezin.
Daaraan danken wij steeds weer,
dat ieder kind terug naar het ouderhuis ging.

Daar worden wij altijd ontvangen,
zo welkom en blij.
In alle omstandigheden van het leven,
halen wij daarom Moeder erbij.

Wat kunnen wij thuis rustig praten,
over alle zorg en leed,
die ieder op zijn beurt krijgt te dragen,
bij Moeder is de tijd goed besteed.

En als we blij zijn in het leven,
gauw even naar Moeder toe,
om haar mede te delen
het waarom en het hoe.

En als dan de tijd is gekomen,
dat we afscheid moeten nemen voorgoed,
dan staan we gebukt en gebogen,
en brengen haar een laatste groet.

Dan kunnen wij ook weer echt bidden,
want Moeder ging ons hierin voor,
en bij al onze aardse zorgen,
zien wij Gods hand er tussendoor,

Maar daarmee is het nog niet afgelopen,
Moeder blijft voor ons bestaan,
pas als zij ons is ontnomen,
beseffen wij wat zij voor ons heeft gedaan.

En het leven gaat verder,
met een traan en een lach,
en we praten nog vaak over Moeder,
zo met elkaar door de dag

En zo zal het altijd blijven,
want er zullen altijd Moeders zijn.
Laten wij dit mede bewijzen,
tot zegen van gezin en maatschappij.